

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ / PREZENČNÍ STUDIUM

2011–2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Otto Sotorník

Československá televize v období normalizace

Praha 2014

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.**

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR / FULL-TIME STUDIES

2011-2014

BACHELOR THESIS

Otto Sotorník

Czechoslovak Television in the Normalization

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 30. května 2014

Otto Sotorník

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Liboru Svobodovi, Ph.D. za vstřícnost a ochotu při vedení této bakalářské práce. Také mu děkuji za věcné a zásadní připomínky v rámci finální podoby vypracovaného textu.

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o vývoji Československé televize po roce 1969. Pro pochopení historických souvislostí analyzuje vývoj v Československé televizi v 50. a 60. letech, který předcházel politické liberalizaci první poloviny roku 1968. Tato liberalizace byla přerušena okupací vojsky Varšavské smlouvy, která následně vytvořila podmínky pro nástup konzervativních členů Komunistické strany Československa k moci. Tato skupina realizovala konsolidační proces, nazvaný normalizace, který výrazně ovlivnil Československou televizi na dalších dvacet let, až do pádu režimu v roce 1989

Klíčová slova

Československá televize, cenzura, ideologie, Komunistická strana Československa, konsolidace společnosti, Ústřední výbor komunistické strany Československa, normalizace, politická propaganda, společenská mediální manipulace.

Annotation

This bachelor thesis looks into development of the Czechoslovak Television after 1969. For the purpose of understanding the historical continuity, it analyses the development in the 1950^s and 1960^s, which preceded political liberalization in the first half of 1968. This liberalization was interrupted by Warsaw Pact troops occupation, which consequently created conditions for onset of the conservative members of the Communist Party of Czechoslovakia to power. This group implemented a consolidating process, called normalisation, that distinctively affected the Czechoslovak Television for the next 20. years, until the fall of the regime in 1989.

Key words

Czechoslovak Television, censorship, ideology, Communist Party of Czechoslovakia, central Committee of Communist Party of Czechoslovakia, consolidating society, media manipulation of society, normalization, political propaganda.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 VYMEZENÍ POJMU HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY	11
1.1 Vymezení pojmu televize, důležité mezníky cesty k elektornické televizi	12
1.2 Docent Jaroslav Šafránek - průkopník televizního vysílání v ČSR.....	14
2 ČST V OBDOBÍ 50. A 60. LET	21
2.1 Stranický pohled na ČST - zasahování politické moci do vysílání	24
2.2 ČST v období Pražského jara 68 - dočasná demokratizace	29
2.3 Protiokupační vysílání ČST v období mezi 21. - 27. srpnem 1968	40
3 NORMALIZACE V ČST - KONSOLIDACE POMĚRŮ (1968 - 1970).....	47
3.1 Normalizace v ČST - období letargie (1971 - 1975)	58
3.2 Normalizace v ČST - nadále ve službách KSČ (1985 - 1989)	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69

ÚVOD

První květnový den roku 1953 lze z historického hlediska poválečného vývoje naší země považovat za jeden z opravdu významných mezníků našich moderních dějin. Právě v tento den započalo pravidelné zkušební vysílání Československé televize ze studia Praha (dále jen ČST) a byla udělána pomyslná tečka za vizí jedné generace, kterou reprezentoval docent Jaroslav Šafránek. Tento člověk již od počátku 30. let velice aktivně podporoval myšlenku zavedení televizního vysílání v prvorepublikovém Československu.

Tento den však v sobě skrýval další rozměr, který se měl projevit především budoucím vývojem nového média. Zahájením pravidelného zkušebního televizního vysílání získala Komunistická strana Československa (dále jen KSČ) další nástroj, kterým mohla ještě efektivněji ideologicky působit na celou společnost a naplňovat jednu ze svých základních doktrín tzv. vedoucí úlohu KSČ ve společnosti. Tohoto nástroje se KSČ chopila opravdu pevně a prostřednictvím televizního vysílání začala ideologicky působit na diváky za televizními obrazovkami.

V tomto duchu pokračovalo vysílání ČST po celá 50. léta, přestože již v roce 1956 došlo v Sovětském svazu (dále jen SSSR) ke kritice kultu osobnosti J. V. Stalina, kterou vyřkl Nikita Chruščov na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Tato Chruščovova kritika kultu osobnosti měla za následek postupné politické uvolnění v SSSR, které se následně přesunulo do ostatních socialistických zemí. Politické uvolnění se však v Československu neprojevalo, protože ve vedení Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále jen ÚV KSČ) i po kritice kultu osobnosti nadále zastávali vedoucí stranické funkce konzervativní členové KSČ, kteří v duchu pounorového politického vývoje v Československu nadále hájili restriktivní způsob společenského zřízení.

Nicméně ve druhé polovině 60. let došlo k mírné politické liberalizaci, která vyústila 3. ledna 1968 ve zvolení Alexandra Dubčeka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ, čímž progresivně smýšlející Dubček nahradil v nejvyšší stranické funkci konzervativního ideologa stalinistického typu Antonína Novotného. Tato změna stranické hierarchie a od ní odvozeného stylu celkové politiky KSČ se okamžitě projevila v celé společnosti včetně ČST, což mělo za následek postupné odstraňování

ideologických nástrojů manipulace, především ze zpravodajství a publicistiky. Tento proces „katarze“ byl v ČST ukončen červnem 1968, kdy byla rozhodnutím vlády zrušena cenzura médií. V důsledku úplného odstranění cenzury začali novináři projevovat vlastní invenci a poprvé od února 1948 se objevovaly v médiích objektivní a propagandou nezasazené informace.

Tuto vysokou míru liberalizace společnosti ukončila intervence okupačních vojsk Varšavské smlouvy v čele s jednotkami Rudé armády 21. srpna 1968. V prvních hodinách okupace byli do Moskvy transportováni někteří z představitelů reformního křídla ÚV KSČ v čele s Alexandrem Dubčekem, za kterými později dorazila československá delegace vedená prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou. S takto doplněnou skupinou nejvyšších představitelů Československé socialistické republiky (dále jen ČSSR) začala jednat sovětská delegace vedená Leonidem Brežněvem na tzv. Moskevských jednáních. Tato jednání se uskutečnila ve dnech 23. - 26. srpna 1968 a byla zvršena tzv. Moskevskými protokoly, které mimo Františka Kreigela podepsali všichni přítomní členové československé delegace. Tyto dokumenty legalizovaly vojenskou intervenci do ČSSR a obsahovaly i pasáže, které poukazovaly na dle pohledu sovětů závadný politický vývoj v ČSSR. Pro tuto bakalářskou práci je nejpodstatnější fakt, že Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu (dále ÚV KSSS) považoval za hlavní nositele tzv. kontrarevoluce v ČSSR především cenzurou neomezené československé hromadné sdělovací prostředky. Proto byly do Moskevských protokolů zaneseny Sověty pasáže, které požadovaly konsolidaci poměrů v médiích v zájmu návratu ČSSR k socialismu.

Téma této bakalářské práce se odvíjí od událostí, které byly přímým následkem podpisu těchto protokolů. Souhlas československých představitelů s tímto dokumentem měl za následek rozsáhlé změny v československých hromadných sdělovacích prostředcích, ale i ve společnosti, protože již po návratu československé delegace z Moskvy realizoval ÚV KSČ první opatření, ke kterým se českoslovenští představitelé zavázali svými podpisy. Po nástupu Gustáva Husáka do funkce Prvního tajemníka ÚV KSČ byla stoupenci neostalinistické formy socialismu započata konsolidace společenskopolitických poměrů v rámci tzv. normalizace Československé společnosti. Proces normalizace hluboce zasáhl celou československou společnost a ČST se stala mocným a hojně využívaným prostředkem normalizační politické garnitury.

Tato garnitura prostřednictvím ideologicky laděného vysílání ČST cíleně ovlivňovala, do pádu totalitního režimu, většinu obyvatel ČSSR. Cílem práce je poskytnout historický pohled na vývoj pražského studia ČST v období normalizace. Pro komplexní pochopení souvislostí je však nutné analyzovat situaci pražského studia ČST v 50. a 60. letech, která předcházela politické liberalizaci první poloviny roku 1968. Následně bude analyzován i bouřlivý vývoj ČST po plenárním zasedání ÚV KSČ v lednu 1968 přerušeny srpnovou okupací ČSSR vojsky Varšavské smlouvy, jež vytvořila podmínky pro návrat konzervativních stranických sil, které budováním linie konsolidace navrátili ČSSR pod přímý politický vliv ÚV KSSS.

1 VYMEZENÍ POJMU HROMADNÉ SDÍLOVACÍ PROSTŘEDKY

Pojem hromadné sdělovací prostředky (v hovorovém žargonu zobecněno jako média či masová média) lze charakterizovat jako soubor komunikačních prostředků, prostřednictvím kterých jsou šířeny mezi široké množství recipientů určité informace. V rámci tohoto procesu tedy dochází mezi těmito subjekty k vzájemné interakci. Tyto komunikační prostředky jsou charakteristické skutečností, že dané informace jsou šířeny mezi recipienty velkou rychlostí a samotný proces šíření informace není místně či územně omezen.

Hromadné sdělovací prostředky dělíme na elektronické a tiskové. Mezi elektronické hromadné sdělovací prostředky lze počítat televizní nebo rozhlasové vysílání, ale v současnosti také rychle se rozvíjející internet. V rámci chápání internetu, jako nejnovějšího příslušníka skupiny elektronických hromadných sdělovacích prostředků, panují u odborné veřejnosti určité spory. Někteří autoři považují tuto kategorizaci internetu za diskutabilní, protože dle jejich názoru disponuje internet atributy, které nejsou pro elektronické hromadné sdělovací prostředky typické. „*Pozice internetu je v současnosti ještě v jistém ohledu rozporná. Stále jsou odborníci, kteří odmítají jeho zařazení mezi hromadné sdělovací prostředky s poukazem na to, že internet má celou řadu dalších možností a funkcí, které u klasických médií (včetně televize) neexistují; jde zejména o interaktivitu, která v posledních letech přerostla v postupné mizení rozdílu mezi skupinou komunikantů a skupinou recipientů: internet umožňuje každému, aby předložil informace široké veřejnosti formou blogů atp.*“¹ Mezi tiskové hromadné sdělovací prostředky můžeme zařadit noviny a časopisy. Dále lze do této skupiny zařadit knihy, informační brožury, letáky apod. Z pohledu četnosti a efektivnosti šíření informací zastávají v oblasti tiskových hromadných sdělovacích prostředků nejdůležitější roli právě novinová periodika a časopisy. Lze však konstatovat, že v současné době přebírá roli tištěných periodik především internet, na který přesunují vydavatelé svá periodika v elektronické podobě.

¹ MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 43. ISBN 978-80-7452-002-0.

Noviny v elektronické podobě lze dle potřeby doplňovat aktuálními informacemi, čímž je docíleno ještě větší aktuálnosti sdělení. Tomuto faktu nemohou klasická tištěná periodika, díky svému základnímu charakteru zpracování, konkurovat. Za další nespornou výhodu umístování digitalizovaných periodik na internet můžeme považovat ekonomické hledisko celého procesu. Z těchto důvodů se můžeme setkat s praxí, že většina vydavatelů výrazněji snižuje náklady tištěných periodik.

1.1 Vymezení pojmu televize, důležité mezníky cesty k elektronické televizi

Lidstvo odedávna snilo a později také aktivně usilovalo o objevení principu, který by umožnil přenos určitého obrazu na dálku. Samotné slovo televize vzniklo složením řeckého slova tele (daleko) a latinského slova videre (vidět) a bylo poprvé použito na světové výstavě Expo 1900. Ottova encyklopedia nabízí tuto základní definici televize: „*Reprodukční systém přenášející pohyblivé obrazy a zvuk na dálku bezdrátově, metalickým nebo optickým vedením. Principem televize je opakovaný rychlý rozklad obrazu na velký počet bodů různého jasu a barvy, kterému odpovídá určitý elektrický signál (v televizním snímacím zařízení), v přenosu signálu a jeho zpětné přeměně na optický obraz v televizoru.*“² Nicméně až v 19. století došlo k zásadním objevům, které vedly k finálnímu vytvoření systému přenosu a příjmu analogového televizního signálu, jak byl znám od konce 30. let minulého století.

Za první zásadní objev lze považovat pravidla rozkladu obrazu, která sestavil v roce 1843 Alexander Bain. „*Obraz je třeba rozdělit na body různých světelných hodnot, bude třeba měnit světelné hodnoty bodů na elektrické impulsy a na místě je zase měnit ve světelné, je třeba, aby se toto dělo synchronně, ve vysílači i přijímači.*“³ Na základě těchto pravidel sestrojil Bain telegraf umožňující přenos a následný příjem jednoduchých grafických souborů. Velice zjednodušeně lze říci, že tento přístroj byl předchůdcem dnešních faxů. Dalším, a snad i zásadnějším milníkem při cestě k televizi se stal okamžik, kdy Pavel Nipkow v roce 1883 sestrojil tzv. Nipkowův kotouč. Jednalo

² MALÁTKOVÁ, J et al. *Ottova encyklopedie A-Ž*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004, s. 1017. ISBN 80-7360-014-5.

³ VERNER, P. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 120. ISBN 978-80-86723-88-4.

se o kotouč s otvory uspořádanými do spirály, který v případě otočného pohybu před obrazem umožňoval prostřednictvím děr do spirály rozklad obrazu na jednotlivé řádky, přičemž jednotlivá díra na spirále zastupovala jeden obrazový řádek. Za tímto kotoučem byl umístěn fotočlánek, který přenášel rozložený obraz do druhého fotočlátku, který prostřednictvím druhého synchronně rotujícího kotouče rozložený obraz na jednotlivé řádky skládal.

Posledním krokem ke vzniku plnohodnotné televize, bylo zdokonalení tzv. Braunovy trubice, kterou provedl Vladimír Kosmas Zworikin, čímž objevil princip elektronické televize. Na platformě Braunovi trubice Zworkin vytvořil elektronku (ikonoskop), která snímala obraz elektronovým paprskem. Paprsek byl následně přenášen Braunovou trubicí do druhé elektronky (kineskop) respektive obrazovky, která paprskem rozložený obraz reprodukovala. Zworkin si tento systém nechal patentovat v roce 1923, přičemž tímto objevem započal souběžný vývoj mechanické televize fungující na principu Nipkowova kotouče a nově objeveného elektronického systému. Tento souběh ukončila 30. léta, konkrétně rok 1936, kdy bylo 2. listopadu tohoto roku britskou BBC zahájeno první pravidelné televizní vysílání na světě. „*Ve třicátých letech se přestala mechanická televize rozvíjet. U jejího vývoje stál Němec Ardenne. Posledním tradicionalistou byl v Anglii John Logie Baird (1936), a bylo to v TV BBC souběžné zahájení vysílání mechanické a elektronické televize (Baird předvedl první použitelné zařízení roku 1925). Mechanická televize prohrála, ale žák Bairda alespoň vynalezl radar, který posléze tolik pomohl při bitvě o Anglii.*“⁴ Od konce 30. let se začalo televizní vysílání postupně globalizovat a rychle rozvíjet. Příkladem toho může být německý přímý přenos 11. letních olympijských her v Berlíně ze srpna 1936, kde Němci použili přenosové vozy. Především rychlý rozvoj televizního vysílání v nacistickém Německu byl pro budoucnost televize v ČSR takřka stěžejní. V průběhu roku 1943 se přestěhoval do Dolní Smržovky německý vojenský výzkumný ústav zabývající se využitím televizní techniky pro vojenské účely, který zde působil do konce 2. světové války. V říjnu 1945 zorganizoval docent Jaroslav Šafránek odbornou praxi pro skupiny vědců, kteří zkoumali výsledky práce německého výzkumného týmu. Je pravděpodobné, že českoslovenští vědci později při vývoji tuzemské televizní techniky čerpali z poznatků, které získali v květu 1945 v Dolní Smržovce.

⁴ VERNER, P. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 122. ISBN 978-80-86723-88-4

1.2 Docent Jaroslav Šafránek - průkopník televizního vysílání v ČSR

V úvodu této bakalářské práce, jakožto i v kapitole 1.1 jsem několikrát zmínil, v souvislosti se zaváděním televizního vysílání v Československu, osobu docenta Jaroslava Šafránka. Právě Jaroslav Šafránek se stal z hlediska historie tuzemského televizního vysílání jednou z nejdůležitějších osob, která nese nesporně velký podíl na událostech, které se odehrály v květnu 1953.

Může se to zdát značně nelogické, ale cesta k zahájení zkušebního televizního vysílání je úzce spjata se zaváděním rozhlasu v Československu. Pravidelné vysílání Radiožurnálu začalo 18. 5. 1923 ve 20:15 z Kbelského skautského stanu. Po několika měsících se ukázalo, že vyvstává problém s malým zájmem obyvatelstva neboli potencionálních koncesionářů o nové médium. Tento fakt především výrazně znepokojil Ministerstvo pošt a telegrafů, protože stát od roku 1925 vlastnil 51% podíl ve společnosti Radiožurnál a očekával vysoké finanční výnosy. Tuto situaci bylo nutné okamžitě řešit, a proto Ministerstvo pošt a telegrafů začalo s masovou propagací rozhlasu zacílenou na obyvatelstvo Československa. Zástupci Ministerstva pošt a telegrafů začali při každé možné příležitosti rozhlas a samotný radiový přijímač propagovat. Většinou byla tato propagace realizována pomocí odborných přednášek Československého Radiosvazu nebo Československé společnosti přátel radiofonie. K tomuto působení se přidali radioobchodníci na různých veletrzích a propagačních akcích. Snaha Ministerstva pošt a telegrafů o komerční úspěch rozhlasu dospěla ve 30. letech do takového stádia, že těmto tendencím byly přizpůsobeny i vyučovací hodiny fyziky v některých školách (žákům byla přednášena látka o radiofonii). „*Pro představu, jak takový frontální útok na veřejnost vypadal, musíme zajít do archivu ministerstva školství, kde se zachoval projekt. Síly zde spojili Čs. Radiosvaz, Československá společnost přátel radiotelegrafie a radiofonie, rozhlasová společnost Radiožurnál a zástupci radioobchodníků. Kromě plakátů naplánovali, že rozhlasová společnost představí vybrané programy předváděné prvotřídními uměleckými silami, radiokluby budou vyzvány, aby uspořádaly co nejvíce veřejných přednášek, a majitelé kin zase, aby promítali zdarma propagační diapozitivy. Výrobci a prodavači radiových přístrojů by měli upravit vhodně své výklady, knihkupci by do nich měli vyložit veškerou čsl. Radioliteraturu a spolky osvětové, pěvecké a tělocvičné budou požádány, aby uspořádaly přednášky o podstatě radia.*

Ministerstvo pošt podle plánu vylepí plakát na všech poštách a ministerstvo železnic ve všech nádražních místnostech a ve vlacích. Ministerstvo školství zařídí, aby během tohoto týdne byla na školách fyzika věnována radiofonii, a ministerstvo národní obrany zorganizuje přednášky pro vojenské formace.“⁵

V rámci této propagační vlny vznikaly v průběhu 20. let ve větších městech, ale i na vesnicích amatérské radiokluby, které různými přednáškami nadále rozhlas plošně propagovaly. Z pohledu státu a Radiožurnálu tato činnost znamenala tzv. neplacenou reklamu, takže Radiožurnál občasně zařazoval do svého vysílání odborné přednášky o radiofonii. Z těchto amatérských spolků se následně etablovalo několik osobností, které aktivně a s celospolečenským rozsahem propagovaly novinky v oblasti radiofonie a později se jejich zájem přesunul i na myšlenku zavedení televizního vysílání v Československu. Nejaktivnějším a zároveň nejvýraznějším byl z této skupiny nadšenců předseda Západočeského radioklubu v Plzni, docent Jaroslav Šafránek. Šafránek se poprvé konkrétněji ve sdělovacích prostředcích zmínil o své vizi československého televizního vysílání v roce 1937 u příležitosti oslav miliontého rozhlasového koncesionáře. Bylo to v měsíčníku Osvěta venkova, v článku o budoucím vývoji rozhlasu, kde se mimo jiného zamýšlel nad otázkou, kdy rozhlas získá dvoumiliontého koncesionáře. „*A tu jsem u dalšího důležitého úkolu, který nás čeká, tj. vybudování televise. Posluchač, který bude tvořiti poslední článek v řadě druhého milionu, nebude už do rozhlasu jenom mluvit, jistě se současně také ukáže rozjevem.*“⁶ Je zajímavostí, že se docent Šafránek snažil, nahradit slovo *televise* prosazením českého ekvivalentu *rozjev*. Od této chvíle se Jaroslav Šafránek stal oddaným bojovníkem za svoji televizní vizi, kterou, bohužel, zastavila nacistická okupace Československa. Po konci války nadále pracoval na vývoji technického zázemí i samotného televizního přijímače.

Již v roce 1935 zakládá v Praze Jaroslav Šafránek skupinu, která si dává za cíl zkonstruovat vysílací, ale i přijímací televizní aparaturu.

Všichni zúčastnění byli samozřejmě dlouholetí členové pražského radioklubu. Samotný televizní přístroj měl být zkonstruován dle Bairdovy televizní soustavy založené na Nipkowově kotouči. Televizní přístroj byl dokončen 5. prosince 1935 a jeho konstruktér

⁵ ŠTOLL, M. 1. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 19. ISBN 978-80-87341-06-3.

⁶ Tamtéž s. 22.

uspořádal po celém území Československa několik propagačních přednášek. V roce 1936 vydal docent Šafránek knihu *Televise*, kterou lze pokládat za první, pro laickou veřejnost určenou odbornou práci, která se zabývá televizní problematikou. V této knize byly uvedeny technické postupy a závěry, ke kterým došla Šafránkova skupina při vývoji vlastní aparatury. Nicméně Jaroslav Šafránek nadále sledoval světový vývoj a již v roce 1937 začal pracovat na elektronické televizi. Vedlejším produktem této činnosti byl Šafránkův objev principu barevné televize, který si nechal v tomto roce patentovat. „Proto začal roku pracovat na přístroji s katodovou (Braunovou) trubicí o normě 240 řádků s úhlopříčkou 22 cm. Celé věci výrazně pomohla subvence ze Státního ústavu pro zkušební pomůcky škol průmyslových a odborných (prosinec 1937) v celkové částce neuvěřitelných 41 000 korun. V téže době (30. 12. 1937) si Šafránek nechal pod číslem 8374-37/3 patentovat *Způsob a zařízení pro barevnou televizi*“⁷ Šafránek svoji elektronickou televizi dokončil 1. března 1937, zároveň se připravoval na sestavení vysílacích přístrojů. Bohužel, tuto část konstrukčních prací přerušila nacistická okupace Československa, protože Němci 17. listopadu 1938 obsadili fyzikální ústav, kde Šafránek pracoval a zároveň prováděl veškeré výzkumné a konstrukční práce. Všechny přístroje i dokumentaci se mu však podařilo před okupanty ukrýt.

Pro úplnost pohledu na vývoj televize v Československu na konci třicátých let je nutné uvést, že i stát se malým dílem podílel na procesu vytváření podmínek pro realizaci televizního vysílání. V roce 1935 Ministerstvo pošt a telegrafů schválilo financování výstavby televizního vysílače pro experimentální účely. Projekt měl být financován 850 000 korunami. Jako lokalita pro umístění vysílače byl vybrán pražský Žižkov, kde došlo v roce 1937 k jeho montáži. Bohužel, nedošlo k zahájení experimentálního televizního vysílání, protože mnohdy ministerstvo neuvolňovalo finanční prostředky nutné pro pokračování výstavby vysílací stanice. Veškeré snahy o pokračování v tomto projektu zhatila německá vojenská intervence v březnu 1939.

Není zcela jasné, zda Jaroslav Šafránek v období Protektorátu Čech a Moravy nadále pokračoval ve svém předokupačním vývoji. Jisté je však to, že svoji dokumentaci i přístroje ukryl před německým vojskem ke svému předválečného žákovi a členovi jeho výzkumné skupiny z roku 1935 Jaroslavu Kapounovi do společnosti Telegrafia, která sídlila v Pardubicích. Tato společnost je širší veřejnosti známá spíše

⁷ ŠTOLL, M. I. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 51. ISBN 978-80-87341-06-3.

pod označením Tesla Pardubice, které firma získala po znárodnění v roce 1946. Po květnové kapitulaci nacistů viz. kapitola 1.1 byl Rudou armádou obsazen německý výzkumný ústav v Dolní Smržovce, který se zabýval vývojem televizní techniky pro vojenské účely. V říjnu 1945 kontaktovalo ministerstvo průmyslu Jaroslava Šafránka s požadavkem, aby sestavil skupinu odborníků, která prozkoumá přístroje a dokumentaci, kterou v Dolní Smržovce zanechali němečtí vědci (po květnu 1945 byl tento bývalý německý výzkumný ústav přejmenován na Televid). Šafránek na tuto žádost reagoval kladně a právě z řad zaměstnanců Telegrafie v čele s Jaroslavem Kapounem vybral několik členů svého výzkumného týmu. Tento tým, doplněný dalšími odborníky, odjel 11. října 1945 do Dolní Smržovky zkoumat relikty německé televizní aparatury a dokumentace. Celá výzkumná stáž byla předčasně ukončena sověty 3. prosince 1945, kdy Rudá armáda znemožnila československému výzkumnému týmu volný přístup do areálu Televidu. SSSR považoval Televid za tzv. válečnou kořist a již dříve udělené povolení vstupu československých vědců do areálů lze považovat za výrazný ústupek. Tímto způsobem SSSR postupoval např. i v Německu, kde docházelo okamžitě po kapitulaci nacistů k drancování většiny výzkumných ústavů a k násilným únosům německých vědců do SSSR. V následujících dnech Rudá armáda transportovala prostřednictvím železnice většinu zbylých dokumentů a technologie do SSSR. „*Dne 3. prosince 1945 nebyli stážisti vpuštěni přes bránu a po dlouhém vyjednávání si mohli odnést alespoň osobní věci. Velitel Rudé armády, plukovník Alexej Andrejanovič Selezněv, dostal rozkaz k zastavení všech prací a odsunu veškerého vybavení do Sovětského svazu.*“⁸ Tímto okamžikem se docent Šafránek přestal účastnit výzkumu v Dolní Smržovce. Část jeho týmu včetně jeho osoby se přestává tomuto úkolu věnovat, ale druhá část se nadále setkává a uvažuje o pokračování vývojových prací, které lze realizovat pod Vojenským technickým ústavem (dále jen VTÚ) v Tanvaldu.

Závěrečnou fází konstrukce tuzemské televizní aparatury jsou výzkumné práce ve VTÚ. „*Dokonce vznikl nápad na zřízení samostatného televizního ústavu.*

Ze zápisu meziresortní schůzky na ministerstvu průmyslu však vyplývá, že vybudování zvláštního televizního ústavu není pro nás únosné (16. 1. 1946), a tak nakonec vzniklo

⁸ ŠTOLL, M. I. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 82. ISBN 978-80-87341-06-3.

*jen televizní oddělení (1. 3. 1946).*⁹ Výzkumní pracovníci z VTÚ si stanovili cíl, realizovaly zkušební televizní provoz na konci roku 1948. Výzkumné a konstrukční práce probíhaly opravdu rychlým tempem, protože již v průběhu roku 1946 byli schopní vědci prostřednictvím katodové trubice přenášet na stínítko jednoduché obrazce. Toto období je však zajímavé i z jiného důvodu. V březnu 1947 byla pod působností Státní výzkumné rady vytvořena skupina *Televize*, která byla složená ze zástupců VTÚ, ministerstva průmyslu, ministerstva informací, ministerstva pošt, Československého rozhlasu a v minulém roce znárodněné Tesly Pardubice. Pro historii televizního vysílání je důležitý fakt účasti zástupců Československého rozhlasu. Je pravděpodobné, že na této schůzce byla poprvé formulována myšlenka, že by měla v budoucnu televize spadat pod působnost Československého rozhlasu, což se stalo později realitou a tato působnost byla rozhlasu odňata až v roce 1957. Tento rok byl však významný další událostí. Pracovníci VTÚ sestrojili první televizní řetězec (kamera, vysílač, přijímač), což lze hodnotit jako velký technický úspěch, protože tímto dnem již pouhá vize z 30. let získala reálné obrysy a celý výzkum směřoval k cíli spuštění zkušebního televizního vysílání.

Následně bylo potřeba úspěchy výzkumného týmu v VTÚ prezentovat široké veřejnosti. V roce 1948 dostala laická veřejnost tři šance seznámit se s novou československou televizní aparaturou. První veřejnou prezentací se stala Mezinárodní výstava rozhlasu (MEVRO), která se konala ve dnech 15. května – 11. června 1948 na Holešovickém výstavišti Pražských vzorkových veletrhů. Je nutné zdůraznit, že se na této výstavě již mírně projevila ideologická propaganda KSČ, protože byli na MEVRO pozváni někteří čelní představitelé pounorové politické reprezentace (např. Gustáv Husák) včetně tzv. národních umělců (např. Petr Bezruč, Josef Lada apod.). Návštěvníci této výstavy mohli shlédnout celý televizní řetězec, přičemž improvizované studio snímaly dvě kamery, které byly propojeny se třemi televizemi koaxiálním kabelem. Stále se tedy nejednalo o bezdrátový televizní přenos. Pracovníci VTÚ pojali tuto výstavu jako prezentaci své práce, ale také jako další z řady pokusů, protože každá se tří obrazovek měla jiný odstín.

Vědci tímto způsobem zkoumali, jaký odstín je pro správnou zřetelnost obrazu nejvhodnější. „*Jak vzpomíná Josef Smola, jedna z obrazovek měla namodralý odstín,*

⁹ ŠTOLL, M. 1. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 83. ISBN 978-80-87341-06-3.

druhá nazelenalý a třetí nažloutlý, čímž si technici zároveň testovali, který z odstínů je technologicky nejvhodnější pro jas a kontrast.“¹⁰ Druhou a pro historii tuzemského televizního vysílání snad důležitější událostí byla realizace prvního přímého televizního přenosu. Přímé přenosy byly uskutečňovány mezi 4. a 8. červencem roku 1948 z 11. všesokolského sletu, který se konal na Strahovském stadionu. Jednalo se de facto již o plnohodnotné televizní vysílání, protože signál byl šířen prostřednictvím petřínského televizního vysílače. Za kuriozitu může být pokládána skutečnost, že obrazová i zvuková složka signálu byla do petřínského vysílače šířena pomocí cca kilometrového koaxiálního kabelu. Poslední demonstrací televizního řetězce roku 1948, byla červencová Pardubická expozice televizní techniky na výstavě Východní Čechy republiky. Zde však nebyla vystavovaná aparatura VTÚ, ale řetězec, který zkonstruovala Tesla Pardubice. Další důležitý historický zlom nastal o rok později, opět na MEVRO. Zde byl poprvé zrealizován bezdrátový přenos televizního signálu na petřínský vysílač. *„Televizní signál se z improvizovaných studií vysílal na petřínský vysílač na centimetrových vlnách radioreléovým pojítkem; tento přenos byl tedy poprvé u nás veřejně proveden zcela bez kabelů.*“¹¹

Do této chvíle jsem uváděl fakta, ze kterých lze usuzovat, že proces zavedení televizního vysílání v Československu byl po únoru 1948, ve většině případů, plně podporován z nejvyšších stranických míst. Nicméně na konci roku 1948 se situace obrátila a podpora pro další vývoj v oblasti tuzemské televize výrazně poklesla. Poslední velkou událostí byla realizace bezdrátového televizního přenosu na jarní výstavě MEVRO v roce 1949, což však lze považovat pouze za jakýsi dozvuk dynamického výzkumu VTÚ z předchozích let. Tento pokles podpory je důsledek politického napětí mezi východním blokem a západními zeměmi. Celý socialistický blok, včetně Československa, se zapojil do tzv. studené války, což mělo za následek přesun většiny investic do vojenského sektoru a zbrojení. Tyto skutečnosti měly přímý podíl na opožděném spuštění zkušebního vysílání, přestože již v roce 1949 byla vyvinuta potřebná československá technologie. Z technického hlediska je tedy vývoj televize v Československu na konci 40. let zastaven. Nejzásadnější událostí v tomto pro televizní vysílání nejistém období je rozhodnutí začlenit budoucí ČST pod působnost

¹⁰ ŠTOLL, M. I. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 101. ISBN 978-80-87341-06-3.

¹¹ Tamtéž, s. 103.

Československého rozhlasu. Tato myšlenka se poprvé objevila již v roce 1947, ale na konci 40. let bylo definitivně rozhodnuto, že Československý rozhlas bude zajišťovat pro ČST především programovou složku.

Zásadní obrat však přichází v roce 1951, kdy je ministerstvem informací a osvěty vypracován dokument Vývoj a dnešní stav československé televise. Tímto se opět dostává televize do sféry zájmu KSČ. Právě tento dokument již konkrétně formuluje úlohu, kterou má televizní vysílání v socialistické společnosti zastávat. *„Zatímco v kapitalistickém světě je rozšiřována televise jako nástroj rozvratné a rozkladné propagandy soustředěné na úpadkovou kulturu a zvrácenou sensaci, televise u nás bude sloužit tvořivým a mírovým hodnotám našeho socialistického budování. Teprve v socialistické společnosti, jak vidíme v sovětském příkladu, nabývá televise svůj pravdivý a užitečný, společenský význam.“*¹² Tento dokument v další své části jasně stanovuje termín spuštění zkušebního vysílání na rok 1953. Na základě tohoto dokumentu byla opět obnovena snaha zavést v Československu pro začátek alespoň pravidelné zkušební vysílání do roku 1953, což bylo o dva roky později realizováno. Uvedená citace již jasně vypovídá o funkci, kterou KSČ novému médiu později přisoudila. Dle optiky KSČ mělo být televizní vysílání koncipované takovým způsobem, aby diváky, nejlépe bez jejich vědomí, v určitých případech i podprahově ideologicky ovlivňovalo, zpravidla podle aktuální potřeby KSČ. Tento přístup byl především v druhé polovině 60. let z ČST postupně odstraňován, přičemž tento proces dovršil reformní vývoj do srpna 1968. Je pouze ironií osudu, že po návratu československé delegace z Moskvy byl tento přístup do televizního vysílání opět implementován a aktivně uplatňován až do pádu komunistického režimu v ČSSR.

¹² ŠTOLL, M. I. 5. 1953 *Zahájení televizního vysílání*. 1. vyd. Praha: Havran, 2011, s. 107. ISBN 978-80-87341-06-3.

2 ČST V OBDOBÍ 50. A 60. LET

Zahájení pravidelného zkušebního vysílání ČST v květnu 1953 lze i z pohledu současnosti považovat za odvážný počín, který byl logickým vyústěním úsilí prvorepublikových a později i poválečných odborníků, kteří aktivně podporovaly vizi zavedení tuzemského televizního vysílání. Je však faktem, že především první léta fungování ČST lze charakterizovat jako divoký rozvoj nového média, který často narážel na překážky nekonceptního způsobu řízení.

Tyto kolize byly způsobeny již od počátku špatně navrženým systémem základní organizace ČST. Jak uvádí Štoll, tento systém organizace byl vytvořen již v roce 1952, kdy byla ČST rozdělena do dvou základních úseků. Technický úsek ČST spadal pod ministerstvo spojů, respektive pod odbor Hlavní správy radiokomunikací, jehož primárním úkolem bylo technické zabezpečení ČST. Technický úsek získal oficiální název Správa spojů - Televis Praha (dále jen Správa spojů). Úsek Správy spojů byl tedy přímo podřízen ministerstvu spojů. Programová složka televize byla svěřena Československému rozhlasu, čímž de facto o programu televize rozhodovalo ministerstvo informací a osvěty, protože ředitel Československého rozhlasu podléhal právě tomuto ministerstvu. Programový úsek ČST byl nazván Čs. rozhlas - Ústřední televizní studio.¹³

ČST se však vedle komplikované organizace potýkala s dalším problémem, kterým byla volba vhodného objektu, do kterého měla být ČST umístěna. Tato otázka byla následně vyřešena naprosto špatně, protože pro televizi byl vyčleněn objekt Měšťanské besedy, který byl z hlediska dispozičních podmínek naprosto nevhodný. V důsledku dispozičních problémů Měšťanské besedy bylo v průběhu 50. a 60. let založeno po celém území Prahy několik dalších improvizovaných studií. Roztříštěnost studií ČST se však stala o několik let později na krátkou chvíli nečekanou výhodou. Některá z odloučených studií se stala v srpnu 1968 provizorním útočištěm moderátorů i techniků, kteří i po obsazení Měšťanské besedy okupačními vojáky pokračovali v protiokupačním televizním vysílání. Ve stísněných podmínkách Měšťanské besedy musela ČST vydržet do začátku 70. let, kdy byla dokončena první etapa výstavby nového televizního střediska na Kavčích horách.

¹³ ŠTOLL, 2011, s. 119.

Nesmyslnost rozdvojeného řízení ČST se brzy ukázala jako velký problém. Měla totiž přímý vliv na personální nesrovnalosti mezi zaměstnanci, protože mezi technickou a programovou složkou docházelo ke konfliktům.¹⁴ Nevyhovující situace panující v ČST zároveň se stále se vyskytující otázkou, kam televizi v hierarchii ostatních médií začlenit, vedlo k úvahám, spojit televizi se státním filmem. Tento plán byl nakonec v červenci 1956 plně zavrhnut. Přesto o rok dříve vznikla rozhodnutím vlády z 9. listopadu 1955 vládní komise pro výstavbu televize, která vedle plánování rozvoje tuzemského televizního vysílání začala řešit otázku základní organizace ČST. Návrhy různých řešení organizace vyústily o rok později ve vládní rozhodnutí č. 62 o zřízení Československého výboru pro rozhlas a televizi (dále jen ČVRT) z 29. listopadu 1957.¹⁵ V důsledku tohoto vládního rozhodnutí se ČST vymanila z působnosti Československého rozhlasu, protože začala odpovídat pouze ČVRT. V roce 1958 byla vyřešena i otázka technického úseku, protože veškerá televizní technika byla převedena od Správy spojů na ČST. Tím však organizační změny v 50. letech rozhodně neskončily. Již v roce 1959 byla ČVRT vládním rozhodnutím zrušena, aby byly vzápětí ČST i Československý rozhlas uznány za samostatné subjekty, které budou přímo odpovídat vládě respektive ÚV KSČ. „*Rozhlas a televize se staly samostatnými ústředními organizacemi podřízenými vládě, a tím automaticky ÚV KSČ, přímo bez mezičlánků.*“¹⁶

Bouřlivá 50. léta však pro ČST neznamenal pouze vývoj v otázce organizace, televize se začala rozvíjet jak po programové, tak i technické stránce. Počínaje 25. únorem 1954 bylo ukončeno zkušební vysílání.¹⁷ Televizní vysílání se začalo šířit prostřednictvím nových vysílačů po většině území tehdejšího Československa. Nejprve v roce 1955 do Ostravy, v listopadu 1956 i na Slovensko, konkrétně do Bratislavy, čímž bylo zajištěno relativně široké pokrytí a zároveň byla vybudována u vysílačů nové regionální redakce. Na konci první poloviny 50. let vstoupil do vysílání ČST přímý přenos – především přenosy sportovních utkání. Jak uvádí Štoll, bylo to možné díky prvnímu přenosovému vozu se třemi kamerami, který ČST obdržela 25. ledna 1955.¹⁸

¹⁴ ŠTOLL, 2011, s. 119.

¹⁵ CYSAŘOVÁ, 1996, s. 14.

¹⁶ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a moc 1953 – 1967*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996, s. 16.

¹⁷ ŠTOLL, 2011, s. 151

¹⁸ ŠTOLL, 2011, s. 155.

Ve druhé polovině 50. let došlo k prudkému rozvoji programové složky vysílání. Objevilo se mnoho nových pořadů, především zábavného charakteru, ale nejzásadnějším faktem je skutečnost, že byl položen základ pro televizní zpravodajství. Od 2. října 1956 začal být vysílán pořad Televizní aktuality a zajímavosti, později přejmenovaný na Televizní noviny (dále jen Televizní noviny). V březnu téhož roku bylo do vysílání začleněno i sportovní zpravodajství, dnes již takřka kultovnímu pořadu Branky body vteřiny, se kterým se můžeme setkat ve vysílání České televize dodnes.¹⁹ Prudký rozvoj programové složky ve vysílání ČST ve druhé polovině 50. let dal vzniknout fenoménu, který je typický i pro televizní vysílání současnosti. Tímto fenoménem byly známé televizní tváře, dnes často označované bulvární terminologií, televizní celebrity. Nejznámějšími tvářemi ČST 50. a 60. let se stala moderátorská dvojice pořadu Televizních novin Kamila Moučková a Richard Honzovič. Oba tito moderátoři se těšili na konci 50. a po celá 60. léta značné oblibě mezi diváky. Tato popularita přerostla u mnohých diváků během krizových dnů srpnové okupace v pocit upřímné úcty, protože jak Moučková, tak Honzovič se stali předními tvářemi protiokupačního vysílání v srpnu 1968. Oba moderátoři byli následně během nastupující normalizace z televizní obrazovky odstraněni. Díky dynamickému rozvoji ČST bylo možné 29. prosince 1958 přikročit k zavedení celotýdenního televizního vysílání.²⁰ Tímto krokem se stala ČST opravdu plnohodnotným sdělovacím prostředkem dobového evropského formátu.

V duchu prudkého technologického a programového vývoje pokračovala ČST i na počátku 60. let. Dle Cysařové bylo již v červenci 1961 spuštěno Brněnské studio, samozřejmě i s vysílačem. O sedm měsíců později, tedy v únoru 1962, zahájilo svoji činnost i druhé slovenské studio, také s vysílačem, tentokrát v Košicích.²¹ Velice důležitým mezníkem ve vývoji ČST se stal rok 1963, kdy byl ústředním ředitelem ČST Jiřím Pelikánem předložen dlouho připravovaný statut ČST. Statut měl na základě zákona o ČST kodifikovat vnitřní organizaci ČST a její postavení vůči společnosti a KSČ.

¹⁹ ŠTOLL, 2011, s. 155.

²⁰ CYSAŘOVÁ, 1996, s. 9.

²¹ CYSAŘOVÁ, 1996, s. 9.

„Projednávání statutu i zákona se připravovalo léta v nesčetných verzích. Schválen byl vládou a Národním shromážděním ČSSR teprve text, který 1. října 1963 předložil ústřední ředitel Jiří Pelikán – Návrh vládního usnesení o schválení zákona o Československé televizi a statutu Československé televize.“²² Statut ČST byl následně schválen vládou 15. listopadu 1963, přičemž samotný zákon č. 18/1964 Sb., o Československé televizi prošel legislativním procesem 31. ledna 1964.²³ Přijetí statutu a zákona o ČST na počátku 60. let jasně formulovalo úplnou závislost ČST na činnosti a aktuální politice ÚV KSČ. Tato závislost byla přerušena až v průběhu první poloviny roku 1968, kdy ÚV KSČ razila novu mediální politiky a ČST díky několika reformním krokům, získala značnou autonomii.

2.1 Stranický pohled na ČST – zasahování politické moci do vysílání

Snaha o dokumentaci jednotlivých ingerencí ÚV KSČ do vysílání a činnosti ČST v rozmezí časového úseku 50. a 60. let je značně obtížný úkol. KSČ se snažila po celou dobu své násilně uchopené vlády prosazovat jednu ze svých základních společenskopolitických doktrín. Touto doktrínou bylo uplatňování tzv. vedoucí úlohy KSČ ve společnosti, která byla zakotvena v Ústavě Československé socialistické republiky z roku 1960 jako její 4. článek. „*Vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek neaktivnějších a neuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence.*“²⁴ Tato mocenská linie upevňující vliv KSČ ve společnosti byla následně aktivně uplatňována i v ČST, protože totalitní moc brzy pochopila, jaký potenciál v sobě televizní vysílání s ohledem na možnosti plošného šíření ideologické propagandy skrývá. Lze předpokládat, že si pracovníci příslušných oddělení ÚV KSČ plně uvědomovali kontroverznost svého konání, a to především při zásazích do vysílání či personálních složek ČST.

²² CYSAŘOVÁ, J. *Televize a moc 1953 – 1967*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996, s. 16.

²³ CYSAŘOVÁ, 1996, s. 16

²⁴ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky*. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

Proto byla většina zásahů ÚV KSČ v rámci činnosti ČST formulována především verbální formou konkrétním odpovědným osobám v ČST, aby o stranickém vměšování nevznikl jakýkoliv písemný záznam. Tento přístup byl pracovníky stranického aparátu uplatňován i po roce 1969 v období tzv. normalizace, proto je nemožné vypracovat ucelený přehled o působení KSČ na tuzemské televizní vysílání. „*Mnohé příkazy, zákazy, programové omezení byly tlumočeny ústně nebo telefonicky, aniž by byl pořízen – nebo aniž by se v televizi dochoval – jejich záznam. Dokumenty z let šedesátých postihla dvojí destrukce. V roce 1969 byly vyřazovány, aby neohrožovaly základní existenční zajištění televizních pracovníků více, než bylo nezbytné. A po roce 1970 došlo k záměrnému, cílenému ničení dokumentace Studijního oddělení ČST ve snaze vymazat z paměti národa součást obrazu společenského vzepření šedesátých let.*“²⁵

Z dochovaných pramenů i literatury je však možné velice věrně zrekonstruovat prizma, kterým KSČ na ČST nahlížela. Od tohoto prizmatu se následně odvíjel způsob řízení a úloha, kterou měla ČST v socialistickém společenském zřízení zastávat. Již na počátku 50. let, byla přisouzena budoucí ČST úloha pomyslného vychovatele, který měl prostřednictvím televizního vysílání aktivně formovat především politické, ale také kulturní smýšlení obyvatel v duchu budování socialismu v Československu. Tyto premisy, na jejichž základě mělo být realizováno tuzemské televizní vysílání, byly formulovány KSČ již v roce 1951 v dokumentu Vývoj a dnešní stav československé televise, z něhož jsem v kapitole 1.2 citoval jednu z vybraných pasáží. Lze však konstatovat, že po celá 50. léta měly myšlenky o výchovné funkci televize spíše teoretický rozměr a KSČ nadále pro účely ideologického působení na obyvatelstvo upřednostňovala tisk a rozhlas. Stranický aparát po zahájení vysílání ČST tyto teze již konkrétně neformuloval, proto nevznikl ucelený systém, který by oficiálně vymezoval funkce, které mělo v praktické rovině televizní vysílání v rámci stranické ideologie plnit. „*Teorie, která by vřadila televizi do struktury komunistických ideologických nástrojů, charakterizovala její důležitost a vytýčila její základní funkce, se v Československu formovala až přibližně deset let po spuštění televise*“²⁶ Tento stav se však radikálně změnil v první polovině 60. let, kdy byl schválen zákon o ČST zároveň

²⁵ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a moc 1953 – 1967*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996, s. 7.

²⁶ FILIPOVÁ, S. *Dvojí život televize jako objektu i obsahu v letech 1954 – 1972*. [online]. Brno, 2007. [cit. 2014-02-25]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce: Jaromír Volek. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/64648/fss_m/MAGISTERSKA_PRACE.pdf

se statutem ČST, protože tyto dokumenty již opravdu konkrétně vymezovaly úlohu i funkce, které mělo televizní vysílání v československé společnosti plnit. Další, neméně podstatný motiv, který KSČ donutil k radikálním změnám v otázce ČST a ideologického rozměru televizní vysílání, byl fakt, že výrazně vzrostl počet koncesionářů, což bylo důsledkem stále se zvyšující dostupnosti televizních přijímačů. Dle Cysařové musela KSČ velice rychle reagovat na tento trend, protože již v roce 1961 bylo registrováno 1 089 449 koncesionářů.²⁷ Tato skutečnost v sobě nesla nutnost, převést teoretické teze o ideologické výchově obyvatelstva prostřednictvím televizního vysílání do praktické roviny, protože za pouhých 8 let od zahájení zkušebního vysílání se začala ČST formovat v opravdový hromadný sdělovací prostředek.

Počínaje rokem 1960 byla tedy KSČ zahájena transformace ČST ve stranický ideologický nástroj. Proces vymezení funkcí a úlohy ČST ve společnosti započalo usnesení ÚV KSČ z 24. května 1960 O stavu a nových úkolech Čs. televize. Hoření uvádí, že je v tomto dokumentu již jasně specifikováno, že ČST musí pracovat v socialistickém duchu, protože je vysílání plně závislé na politice KSČ.²⁸ Toto usnesení již jasně deklarovalo důležitost, kterou přikládala KSČ ideologickým otázkám v televizním vysílání. Znovu zde byla uvedena myšlenka z první poloviny 50. let, že ČST je pomyslným vychovatelem obyvatelstva, který má v divácích upevňovat stranou propagované hodnoty a vzorce socialistického chování. KSČ vzneslo v tomto usnesení požadavek na radikální úpravu dosavadní programové skladby vysílání, do které měla ČST přidat takové pořady, které budou na diváky ještě více ideologicky působit. „*Posláním Čs. televize je vychovávat pracující v idejích komunismu, v duchu proletářského internacionalismu a socialistického vlastenectví, nové společenské morálky a pokrokového estetického vkusu, zobrazovat rozmanitost soudobého života naší společnosti a vyzvedávat nové jevy a procesy, které se v ní uskutečňují.*“²⁹ Toto usnesení však bylo pouze prvním krokem k postupné ideologizaci televizního vysílání. Jen o tři roky později v listopadu 1963 schválila vláda Statut ČST, jemuž jsem se věnoval v kapitole 2.1, na jehož základně byla transformace podložena legislativně, protože již v roce 1964 byl schválen dlouho připravovaný zákon o ČST.

²⁷ CYSAŘOVÁ, 1996, s. 18.

²⁸ HOŘENÍ, 1976, s. 138.

²⁹ HOŘENÍ, Z. *KSČ o tisku, rozhlasu a televizi (1945 – 1975)*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1976, s. 138.

Tento zákon do sebe zahrnul všechny ideologické premisy pro fungování ČST uvedené v předchozích dokumentech. Formou zákona byla legalizována možnost, aby KSČ bez jakékoliv kontroly využívala vysílání ČST pro ideologické ovlivňování obyvatelstva. „§ 1 Československá televize svou činností založenou na politice Komunistické strany Československa provádí masově politickou a výchovnou práci, podporuje tvůrčí iniciativu lidu a přispívá k dovršení kulturní revoluce“³⁰

Je nutné uvést, že se KSČ v průběhu transformace ČST potýkala s mnoha problémy. Proto již v roce 1965 podrobilo předsednictvo ÚV KSČ v usnesení O stavu, činnosti a úkolech Čs. televize vedení ČST objektivní kritice. Jak uvádí Hoření, dle názoru stranického aparátu nebyla přizpůsobena programová skladba vysílání novým úkolům ideologické práce.³¹ ÚV KSČ v tomto usnesení poukazovalo na závadné ideové názory některých pracovníků, které se následně odrážely v obsahu pořadů, které ČST vysílala. „V činnosti Čs. televize se stále ještě projevují nesprávné názory a subjektivní přístup řady programových pracovníků k politickým a hospodářským problémům a celková neuspokojivá úroveň ideově politické práce v Čs. televizi.“³² Konkrétním příkladem nesprávných názorů programových pracovníků dle optiky KSČ může být konflikt, který vyvolala v roce 1964 reportáž Otty Bednářové. Reportáž s názvem Volba povolání odvysílána jako součást pořadu Zvídavá kamera, poukazovala na skutečnost, že u přijímacích řízení na střední školy rozhodují především kádrová hlediska uchazeče, než vědomostní předpoklady žáka. Toto tzv. veřejné tajemství bylo následně dokázáno na konkrétním případě z Vysokého Mýta. Kritická reportáž Bednářové následně vyvolal negativní odezvu ze strany okresního výboru KSČ v Ústí nad Orlicí, v jejíž důsledku byly do ČST dosazeni dva pracovníci z ideologického oddělení ÚV KSČ na pozici náměstků ústředního ředitele ČST Jiřího Pelikána, kteří měli ideologicky dohlížet na zpravodajství a publicistiku.³³ Nicméně ideové problémy ve vysílání ČST byly stranickým aparátem kritizovány po celá 60. léta, protože programový pracovníci pružně reagovali na vlnu politického uvolnění typickou pro druhou polovinu 60. let.

³⁰ DĚJINY MÉDIÍ. Zákon č. 18/1964 Sb., o Československé televizi. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-o-cst-18-1964/>

³¹ HOŘENÍ, 1976, s. 167.

³² HOŘENÍ, Z. KSČ o tisku, rozhlasu a televizi (1945 – 1975). 1. vyd. Praha: Novinář, 1976, s. 166.

³³ BEDNÁŘÍK, JIRÁK, KÖPPLOVÁ, 2011, s. 302.

„Přesto však kritické pořady vznikaly v televizi i nadále (kupř. dokumenty Jindřicha Fairaizla, diskusní pořad *Věc veřejná*, který byl ale na jaře 1967 zakázán, či další reportáže v publicistickém pořadu *Zvídavá kamera*).³⁴ Uvolnění bylo důsledkem stále se zvyšujícího podílu progresivně smýšlejících komunistů v členské základně KSČ, kteří volali po radikálních reformách celé československé společnosti, včetně zásadní změny přístupu a pohledu KSČ na ČST. Přes tento reformní tlak uvnitř KSČ stále ovládali vedoucí pozice strany stalinističtí konzervativci, kteří nadále pokračovali v násilné ideologizaci televizního vysílání. Dle Cysařové reagovalo konzervativní křídlo v předsednictvu ÚV KSČ na snahy o liberalizaci poměrů v ČST usnesením K aktuálním otázkám stranického vedení tisku a ostatních masových prostředků ideového působení přijatém po XIII. sjezdu KSČ 30. srpna 1966.³⁵ „*Strana nepřipustí, aby vlivem prostředků masového působení byly do společenského vědomí infikovány protimarxistické názory, aby tiskové nástroje byly zneužívány proti straně a státu.*“³⁶ Z uvedených citací je patrné, že stranický aparát značně znepokojili sílící tendence vytvářet v ČST objektivní a kritické zpravodajství a publicistiku nezávislou na politice KSČ. Z tohoto důvodu zvolilo konzervativní křídlo předsednictva ÚV KSČ v tomto usnesení již cílený a ideologicky útočný jazyk, který v sobě nesl apel na okamžité zastavení postupné separace televizního vysílání od oficiální linie KSČ. Cysařová uvádí, že stranická organizace KSČ uvnitř ČST vydala 15. prosince 1966 v závislosti na kritickém usnesení ÚV KSČ po XIII. sjezdu rezoluci, reagující na tuto kritiku. Na podzim roku 1967 navázal na rezoluci dokument nazvaný Program stranické práce v ČST.³⁷ Nicméně ani tento krok stranické závodní organizace v ČST nebyl schopný zastavit postupné společenské uvolnění, které stvrdila výrazná kritika kulturní politiky KSČ, vyřčená na IV. sjezdu spisovatelů v červnu 1967. Sjezd svojí otevřenou kritikou stranického aparátu postavil základy pro společenskopolitické změny realizované po lednovém zasedání ÚV KSČ v roce 1968. Na tomto sjezdu byl odvolán první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný, kterého nahradil Alexander Dubček, tedy klíčová osoba, která kolem sebe koncentrovala proreformní jádro uvnitř KSČ.

³⁴ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 302. ISBN 978-80-247-3028-8.

³⁵ CYSAROVÁ, 1996, s. 29.

³⁶ CYSAROVÁ, J. *Televize a moc 1953 – 1967*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996, s. 30.

³⁷ CYSAROVÁ, 1996, s. 30.

Odvoláním Novotného došlo k výraznému oslabení stalinistických konzervativních komunistů, tedy hlavní síly, která požadovala ideologizaci televizního vysílání. Nové složení předsednictva ÚV KSČ, ve kterém byla konzervativní část komunistů v menšině, začalo okamžitě realizovat reformy, které byly konkretizovány v Akčním programu KSČ přijatém v dubnu 1968, mimo jiné upravující dosavadní pohled a přístup KSČ k médiím.

2.2 ČST v období Pražského jara 68 – dočasná demokratizace

Události roku 1968, které jsou často označovány souhrnným termínem Pražské jaro, se díky svému spontánnímu a často bouřlivému průběhu i následnému tragickému vyústění hluboce zapsaly do kolektivního vědomí obyvatel našeho národa. V období od ledna do srpna tohoto roku došlo na území tehdejšího ČSSR k mnoha společenskopolitickým změnám, které měly za následek vysokou míru liberalizace v celé československé společnosti. Do skupiny hlavních nositelů těchto změn lze kromě z větší části progresivně smýšlející politické reprezentace počítat především média, která byla díky politickému obratu ÚV KSČ oproštěna od ideologického vlivu KSČ. Z tohoto důvodu se československá tištěná, ale i elektronická média těchto změn aktivně účastnila a nelze jim upřít důležitost role, kterou v tomto obrodném procesu zastávala. Bohužel, i v této důležité vývojové etapě ČST se setkáváme s nedostatkem archivních podkladů, na který jsem již upozorňoval v kapitole 2.1.

Především ČST se v nové společenské situaci velice rychle zorientovala a její vysílání se krátce po lednovém zasedání ÚV KSČ začalo pozvolna přizpůsobovat reformnímu kurzu nově zvoleného vedení ÚV KSČ. Slovo *pozvolna* užívám záměrně, protože dochované sociologické průzkumy veřejného mínění jasně dokazují, že československá společnost vnímala lednové zasedání ÚV KSČ relativně letargicky, nepovažovala výsledky zasedání za jakkoliv zásadní. Lze předpokládat, že skeptický názor sdíleli i zaměstnanci ČST, proto se vysílání ČST měnilo v prvních týdnech po lednovém zasedání postupně, nelze zde mluvit o okamžité reflexi na výsledky zasedání. „V jednom z prvních průzkumů veřejného mínění, uskutečněných koncem ledna, na otázku – co soudí o lednovém zasedání ústředního výboru komunistické strany? – odpovídalo devět z deseti dotázaných, že se nic nezmění, že to všechno tady už bylo.

Avšak již o čtrnáct dní později přikládalo velký význam současným politickým změnám čtyřicet devět procent dotázaných.“³⁸ ČST však oficiálně reagovala na lednové plénum ÚV KSČ již 24. ledna 1968, kdy ústřední ředitel ČST zaslal nově zvolenému prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi rezoluci ze schůze stranické organizace KSČ v ČST. Na této schůzi členská základna KSČ z řad zaměstnanců ČST kladně hodnotila závěry lednového zasedání a požadovala komplexnější informace o průběhu a závěrech tohoto zasedání. „Ale již 24. ledna poslal ústřední ředitel ČST Jiří Pelikán Alexandru Dubčekovi rezoluci z aktivu komunistů v ČST, v níž pracovníci televize vítali závěry lednového zasedání ÚV KSČ a urychleně žádali o změnu dosavadního nedostatečného systému informací.“³⁹

Již o několik dní později se nový politický kurs KSČ nastavený reformními silami uvnitř strany projevil i ve vysílání ČST. 4. února byl do vysílání zařazen rozhovor s předsedou Svazu československých spisovatelů Eduardem Goldstückerem. Goldstücker se velice otevřeně vyjádřil k otázce svobody projevu a k dramatickým událostem roku 1967, kterým byl například červnový sjezd Svazu československých spisovatelů, kde se několik spisovatelů ostře vymezilo proti absolutistickému režimu Antonína Novotného. Goldstücker dále v rozhovoru poskytl vyjádření k druhému doposud tabuizovanému tématu, kterým byla Sborem národní bezpečnosti násilně rozehnaná demonstrace studentů ze strahovských vysokoškolských kolejí, která se odehrála v říjnu 1967.⁴⁰ Tento rozhovor lze považovat za akcelerator následného dynamického uvolnění poměrů uvnitř ČST. Samotná realizace a následné odvysílání tohoto rozhovoru znamenala zásadní zlom, který jasně svědčil o tom, že po lednovém plénu opravdu došlo v politické sféře KSČ k zásadním změnám. Otevřená vyjádření v oficiálních médiích z pohledu režimu k takto kontroverzním tématům, by za éry prvního tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného znamenala pro zúčastněné ještě několik měsíců nazpět okamžitou profesní i společenskou likvidaci s případnými právními konsekvencemi. Pracovníci ČST se na konkrétním příkladu přesvědčili, že vůči tomuto odvážnému publicistickému počínu nehodlá stranický aparát KSČ jakkoliv zasahovat.

³⁸ VANČURA, J. *Naděje a zklamání*. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1990, s. 23. ISBN 80-204-0179-2.

³⁹ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 8.

⁴⁰ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 8.

Přesto tomuto zlomovému okamžiku ve vysílání ČST předcházela neméně podstatná událost, která plně ilustruje postupnou změnu postojů zaměstnanců ČST k aktuálním politickým změnám. Již 31. ledna 1968 se konala v ČST porada, která měla projednat realizaci závěrů prosincového a lednového zasedání ÚV KSČ. Na této poradě se poprvé objevili do té doby nevídané požadavky, přičemž již jejich samotné vyslovení lze přisoudit vzrůstající důvěře jejich autorů v reformní tendence nového vedení KSČ. „*Pracovníci zde žádali uvedení trezorovaných pořadů (např. Poroty Zvědavé kamery, pořad o T. G. Masarykovi, o pražském metru, obnovit na jaře 1967 zakázanou polemiku Jiřího Kantůrka Věc veřejná, z brněnského studia pokračovat v pořadu Jak se máte?). Vedoucí redaktori Televizních novin (Kamil Winter), Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky (Viktor Růžička), Vysílání pro děti a mládež (Miloš Volf), k nimž se připojili přítomní z bratislavského a mimopražských studií, rovněž žádali o (oficiální) ujasnění funkce televizního zpravodajství a publicistiky.*“⁴¹ Je pravděpodobné, že tuto víru, která vedla k odhodlání pracovníků ČST formulovat své požadavky na poradě 31. ledna, výrazně podporovaly rychle se množící, takřka revoluční názory progresivních komunistů, které pravidelně přinášel tisk. Za tento typ oficiálních názorů zvyšujících důvěru nejen pracovníků ČST v pozitivní společenskou změnu lze jednoznačně považovat článek, nazvaný *Oč dnes jde?* Článek zveřejněný v deníku *Práce* 21. ledna 1968, jehož autorem byl Josef Smrkovský se mimo jiné s doposud nevídanou otevřeností věnoval otázce vymýcení byrokracie ze stranického aparátu, odstranění deformací socialismu v ČSSR. „*Oč jde zejména? V první řadě o to do důsledků odstranit z naší strany i státní správy byrokratické manýry a nánosy z minulosti, a to počínaje vrcholnými orgány strany a státu a pak – nebo raději současně – až dolů, až na poslední ves a na poslední pracoviště. Jde o to, aby jak ve straně, tak ve státě a všude jinde – kde se to patří - se rozhodovalo na základě demokratických principů a zásad, ať stranických či státních.*“⁴²

S narůstající vírou v polednové reformní vedení KSČ, posílenou pozitivní zkušeností ze 4. února došlo v ČST k uvědomění si nově naskytnuté šance. Využití této šance by umožnilo dosáhnout podstatných změn v činnosti ČST, které by za

⁴¹ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 9.

⁴² ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR. *Článek ministra lesního a vodního hospodářství Josefa Smrkovského Oč dnes jde?, uveřejněný v deník Práce*. [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/121.pdf>

předchozích poměrů absolutistické diktatury Antonína Novotného nebylo možné prakticky ani veřejně prezentovat. Proto byly ve dnech 28. a 29. února 1968 na celozávodní konferenci základní organizace KSČ v ČST formulovány některými zaměstnanci požadavky na celkovou autonomie spojenou s odstraněním pravomoci KSČ zasahovat do činnosti ČST. Konkrétně bylo požadováno zastavení zásahů KSČ do programové tvorby, byl vznesen požadavek na ÚV KSČ zhodnotit nutnost existence ústřední publikační správy a tiskového zákona v nynější podobě, což lze považovat za nepřímou formulovaný požadavek na zrušení cenzury. Dalšími požadavky byla ekonomická a programová nezávislost a přímá odpovědnost určitému výboru Národního shromáždění nebo předsedovi vlády.⁴³ Přímou reakcí KSČ na požadavek zrušit cenzuru, který se plošně šířil nejen z ČST, ale ze všech oblastí československé žurnalistiky, bylo prohlášení ze schůze předsednictva ÚV KSČ 4. března 1968. „*Předsednictvo dále projednalo zprávu o zkušenostech z působení tiskového zákona v oblasti periodického tisku, rozhlasu a televize. Na základě zkušeností změnilo předsednictvo své usnesení ze srpna 1966, které pojímalo orgány Ústřední publikační správy jako pomocníky při ideovém řízení tisku a ukládalo jí úkoly, které ze zákona nevyplývají. Zrušením tohoto usnesení se vytvářejí podmínky, aby Ústřední publikační správa přísně dodržovala literu i duch zákona.*“⁴⁴ Díky tomuto prohlášení, ve kterém ÚV KSČ ukládal Ústřední publikační správě postupovat vždy v souladu se zákony, byla de facto v ČSSR zrušena cenzura, protože v závislosti na tomto požadavku musela organizace okamžitě pozastavit veškerou činnost. Existence i působení Ústřední publikační správy zajišťující cenzuru byla již ze své základní podstaty v rozporu s tehdy platnou legislativou, protože porušovala ústavou garantovanou svobodu projevu, slova a tisku, přičemž tyto práva byla uvedena i v tiskovém zákoně, který byl paradoxně závazný i pro elektronická média. „*V souladu s ústavně zaručenou svobodou projevu, slova a tisku využívají občané periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků k tomu, aby jejich prostřednictvím získaly informace, veřejně vyjadřovali své názory ke všem otázkám života společnosti a státu a iniciativně uplatňovali své podněty i návrhy.*

⁴³ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 9.

⁴⁴ *Rok šedesátý osmý*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969, s. 33. (Autor neznámý).

*Toto právo slouží všestrannému rozvoji a uplatnění jejich osobnosti a zároveň upevnění a rozvoji socialistické společnosti.*⁴⁵ Lze předpokládat, že toto usnesení ÚV KSČ definitivně utvrdilo mnoho programových pracovníků v důvěře k dubčkovskému vedení a ještě více urychlilo proces celkového uvolnění uvnitř ČST, protože vysílání již nebylo dále přizpůsobováno požadavkům cenzorů. Již o měsíc později, tedy 5. dubna 1968 byl vydán tzv. Akční program KSČ, který v jednom ze svých odstavců oficiálně stvrzoval nový pohled KSČ na problematiku fungování předběžné cenzury v československých médiích. „*ÚV KSČ považuje za nutné v nejbližší době přesněji než dosud vymezit tiskovým zákonem, kdy může státní orgán zakázat šířit určitou informaci (v tisku, rozhlasu, televizi apod.), a vyloučit možnost faktické předběžné cenzury. Je nutno překonat opoždění, zkreslování a neúplnost informací, odstranit nedůvodné utajování politických a hospodářských skutečností, zveřejňovat roční výsledky hospodaření podniků, zveřejňovat i alternativní návrhy různých opatření a řešení, rozšiřovat dovoz a prodej zahraničního tisku. Vedoucí představitelé státních, společenských a kulturních organizací jsou povinni pořádat pravidelně tiskové konference a vystupovat k aktuálním otázkám v televizi, rozhlasu a tisku.*“⁴⁶ Tento dokument byl již pregnantní deklarací nového společenskopolitického směru, kterému se ČST plně přizpůsobila. Z tohoto důvodu lze vysílání ČST v období od února do srpna považovat za často spontánní, ničím neomezovaný proces přenosu aktuálních informací k divákům, v rámci kterého se ČST aktivně podílela na reformní přestavbě společnosti. Proto ji můžeme považovat za jeden ze základních stavebních kamenů Pražského jara.

Jakmile bylo z ČST odstraněno působení cenzury a programoví pracovníci byli plně přesvědčení o podpoře polednového ÚV KSČ, mohla se nová mediální politika KSČ celkově projevit i na televizních obrazovkách. Vysílání ČST bylo od února typické častými programovými změnami, poprvé v historii tuzemského televizního vysílání mohli diváci na svých televizorech sledovat záznam ze zasedání ÚV KSČ, byly uváděny tzv. trezorové filmy a v minulosti zakázané publicistické pořady. Dále bylo pro toto období zcela běžnou praxí prodlužovat vysílání do nočních hodin, aby bylo možné odvysílat všechny aktuální události i velké množství diskusních pořadů s představiteli

⁴⁵ KOLPORÁŽ CZ. Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.kolportaz.cz/legislativa/1966-81_tz.pdf

⁴⁶ Rok šedesátý osmý. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969, s. 118. (Autor neznámý).

vlády, KSČ popřípadě s významnými osobnostmi kulturní sféry.⁴⁷ Odezvou na novou programovou skladbu byl výrazně zvýšený zájem diváků o nové pořady a stále narůstající sledovanost. „*Vcelku vyslala televize do éteru oproti předešlému roku o 200 hodin více zpravodajství a o 270 hodin více publicistiky.*“⁴⁸ Zvýšení zájem občanů však neregistrovala pouze televize, ale i rozhlas nebo tisk. V médiích začaly být zveřejňovány kontroverzní kauzy z minulosti např. politické procesy 50. let apod. „*Dvacet let hromaděné skandály přitahovaly pozornost veřejnosti a přebíjeli její dlouho pěstovanou rezignaci na společenské dění. Náklady tisku podstatně rostly – u některých deníků téměř na dvojnásobek. Podobně rostly i poslechovost rádií a sledovanost televize. Jedna dobová karikatura zpodobnila vzepětí zájmu o dění jako občana sedícího před televizní obrazovkou, obklopeného novinami a s rádiem v ruce.*“⁴⁹

Nového společenskopolitického vývoje se však čím dál tím více začaly všimnout státy tzv. východního bloku, které vyvíjely od března na reformní vedení KSČ mezinárodní politický tlak, který vyústil v srpnovou vojenskou intervenci. Představitelé Německé demokratické republiky (dále jen NDR), Polské lidové republiky (dále jen PLR), Maďarské lidové republiky (dále jen MLR) a Bulharské lidové republiky (dále jen BLR) včetně SSSR začali otevřeně kritizovat polednový vývoj v ČSSR, který nazývali kontrarevolucí vedenou tuzemskými pravicovými silami, které chtějí vyjmout ČSSR ze svazku socialistických zemí. Především březnové pozastavení činnosti Ústřední publikační správy neboli zrušení předběžné cenzury, bylo celým východním blokem vnímáno jako jeden z největších politických přešlapů KSČ, který dle jejich optiky umožnil pravicovým silám uvnitř československých médií vytvářet a následně rozšiřovat protisocialistický mediální obsah. Tento mezinárodní politický tlak byl projevem panického strachu představitelů těchto zemí, aby se politické uvolnění nepřesunulo i do jejich zemí, kde by zcela logicky občané požadovali totožné změny, které byly realizovány v ČSSR. Tyto obavy byly opravdu oprávněné, protože východní blok měl ještě v živé paměti povstání v Německé demokratické republice z roku 1953 nebo sověty krvavě potlačené Maďarské povstání v roce 1956.

⁴⁷ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 11.

⁴⁸ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 11.

⁴⁹ KOCIAN, J et al. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006, s. 564. ISBN 978-80-7285-133-1.

Příčinami obou povstání byl pouze společenský tlak na oproštění se od zhoubného vlivu SSSR a snaha svrhnout socialistickou diktaturu v těchto zemích. Proto byla 23. března svolána schůze zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (dále jen RVHP) v Drážďanech, kde představitelé členských zemí RVHP za přítomnosti československé delegace podrobily dosavadní vývoj v ČSSR ostré kritice. „23. 3. [...] V Drážďanech se konala schůzka vedoucích představitelů komunistických stran a vlád za přítomnosti většího počtu vysokých sovětských důstojníků. Rumunsko nebylo na schůzku pozváno. Byla posuzována politická situace v ČSSR a s ostrou kritikou vystoupili zejména W. Gomulka (Polsko) a W. Ulbricht (NDR).“⁵⁰ Ani po této schůzce však nedošlo z pohledu SSSR a kritiků z východního bloku k stabilizaci společenské situace v ČSSR včetně konsolidace poměrů v československých médiích. Dle Sígla Proto pozval Leonid Brežněv z pozice prvního tajemníka ÚV KSSS československé představitele do Moskvy na jednání, které se konalo 4. až 5. května, jehož hlavním tématem byla aktuální situace v ČSSR. Brežněv na této schůzce upozorňoval, že jestliže nedojde v ČSSR k okamžitému potlačení kontrarevoluce, je SSSR připraven podniknout kroky pro zachování socialismu v ČSSR.⁵¹ Progresivní část komunistů v ÚV KSČ se začala zcela oprávněně obávat, že by stále sílící kritika přicházející ze SSSR a východního bloku mohla vyústit i v sovětský vojenský zásah v ČSSR. Pro ÚV KSČ vznikla zcela bezvýchodná situace, protože proces demokratizace dospěl již do takového stádia, že bylo takřka nemožné realizovat sovětské požadavky a stavět společenské mantinely. Přesto byl na pracovníky ČST vznesen ze strany progresivních komunistů požadavek, aby se snažili nezařazovat do zpravodajství nebo publicistiky taková témata, která by SSSR nebo jiné státy východního bloku vyprovokovala k další kritice. „Současně jsme byli znovu vyzváni v rámci náhle neexistující cenzury k odpovědné práci, která nebude Moskvu provokovat k další kritice Dubčekovi politiky.“⁵² Bohužel, ani snaha ÚV KSČ eliminovat z vysílání ČST záminky pro další politický nátlak SSSR a východního bloku nemohla zastavit ambice sovětů a jejich spojenců přerušit obrodný proces v ČSSR za jakoukoliv cenu a jakýmikoliv prostředky. Vítanou záminkou pro další vlnu kritiky situace v ČSSR se stala výzva Dva tisíce slov, kterou v červnu 1968 sepsal spisovatel

⁵⁰ SÍGL, M. *Události pravdy, zrady a nadějí (1967 – 1971)*. Třebíč: Akcent, 2009, s. 47. ISBN 978-80-7268-659-9.

⁵¹ SÍGL, 2009, s. 59.

⁵² SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epocha, 2010, s. 11. ISBN 978-80-7425-050-7.

Ludvík Vaculík jako reakci na aktuální společenskopolitickou situaci v ČSSR a zhoršující se mezinárodní vztahy se SSSR a státy východního bloku. Výzva dva tisíce slov nabádala občany k ještě aktivnější spoluúčasti na reformní přeměně československé společnosti. V jedné z pasáží této výzvy vnesl Vaculík požadavek na odchod konzervativních sil ze stranických či veřejných funkcí, protože se obával protiútok konzervativních členů KSČ i ÚV KSČ, který by mohl vést k ukončení polednového proreformního politického kurzu ÚV KSČ. Tato obava byla podložena skutečností, že již od poloviny června probíhalo na území ČSSR vojenské cvičení, kterého se účastnily kromě Československé lidové armády i vojenské jednotky některých členských zemí Varšavské smlouvy. Za prostředek, který měl tyto jedince donutit k odchodu z veřejného života, považoval Vaculík různé formy nenásilného odporu např. demonstrace apod. „*Žádejme odchod lidí, kteří zneužili své moci, poškodili veřejný majetek, jednali nečestně nebo krutě. Je třeba vynalézt způsoby, jak je přimět k odchodu. Například: veřejná kritika, rezoluce, demonstrace, demonstrační pracovní brigády, sbírka na dary pro ně do důchodu, stávka, bojkot jejich dveří. Odmítat však způsoby nezákonné, neslušné a hrubé, jelikož by jich využili k ovlivňování Alexandra Dubčeka.*“⁵³ Text výzvy byl následně i přes nesouhlas ÚV KSČ uveřejněn ve vysílání ČST. Společnou reakcí SSSR a států východního bloku bylo sepsání dopisů adresovaných ÚV KSČ, které se snažily na základě obsahu Vaculíkovi výzvy dokázat, že v ČSSR dochází k oslabení vedoucí úlohy KSČ ve společnosti a formaci sil podporovaných Západním Německem, které připravují kontrarevoluci. V závěru dopisu bylo navrženo, aby byla uspořádána schůzka, na které by se českoslovenští představitelé setkali s představiteli SSSR a státy východního bloku. Předsednictvo ÚV KSČ reagovalo na tyto dopisy požadavkem na uspořádání jednání pouze s představiteli SSSR. Odpovědí Sovětů na požadavek předsednictva ÚV KSČ bylo zaslání otevřeného dopisu adresovaného vedení KSČ ze schůze Sovětů a jejich socialistických spojenců ve Varšavě konané 14. a 15. července. V tomto společném dopisu byly rekapitulovány argumenty z předchozí korespondence.

⁵³ ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Dva tisíce slov*. [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/antologie/zdejin/3/vaculik.pdf>

Tyto byly rozšířeny o konstatování, že kontrarevoluční situace v ČSSR již není pouze Československou interní záležitostí, ale že se jedná o společnou záležitost všech zemí východního bloku, což lze považovat za nepřímou výhružku externího zásahu.

Dále bylo uvedeno, že v Československu byly již plně ovládnuty sdělovací prostředky antikomunistickými silami, proti kterým vedení KSČ nepodniká jakékoliv kroky. Autoři dopisu požadovali okamžitou nápravu závažné situace v ČSSR, jinými slovy znovuzavedení cenzury a předlednových společenských poměrů. V Odpovědi na otevřený dopis předsednictvo ÚV KSČ opětovně odmítlo všechna nařčení. Dále uvedlo, že návrat k nedemokratickým způsobům je nereálný, protože by pravděpodobně vyvolal odpor společnosti i značné části členské základy KSČ, jehož důsledkem může být opravdu oslabení vedoucí úlohy KSČ ve společnosti. Obsah otevřeného dopisu i následná odpověď předsednictva ÚV KSČ byl opět i přes nesouhlas ÚV KSČ zveřejněn ve vysílání ČST.

Nerespektování požadavků ÚV KSČ nezveřejňovat výzvu Dva tisíce slov či kárné dopisy v televizním vysílání bylo odrazem již plně demokratizovaných poměrů uvnitř ČST. Lze předpokládat, že díky květnovému pozastavení činnosti Ústřední publikační správy byly požadavky nejvyššího stranického orgánu považovány za pouhá doporučení, kterým se nemusí vysílání ČST podřizovat. Přístup tvůrčí samostatnosti ČST byl přesto nadále reformními komunisty podporován. Proto byl 13. června 1968 nařízením vlády číslo 69 zrušen statut Ústřední publikační správy, čímž byla legislativně zrušena předběžná cenzura v ČSSR. „*Nařízením č. 69 z 13. června 1968 zrušila vláda statut Ústřední publikační správy.*“⁵⁴ Další vývoj událostí lze s historickým odstupem hodnotit jako klid před pomyslnou bouří. Po odpovědi předsednictva ÚV KSČ na otevřený dopis z varšavské schůze se zdálo, že Sověti ustoupili od politického nátlaku a alespoň z části respektují československé stanovisko. Tento klamný závěr podporoval i postupný odsun vojsk Varšavské smlouvy z území ČSSR po ukončení vojenského cvičení Šumava na konci července, což bylo optikou společnosti vnímáno jako částečné zažehnání nebezpečí vojenského zásahu, jehož obavu lze rozpoznat v kontextu výzvy Dva tisíc slov. Jak uvádí Emmert, dojem mírné stabilizace mezinárodních vztahů podporovali i Sověti, protože 19. července navrhl Leonid Brežněv realizovat společná jednání pouze mezi představiteli ČSSR a SSSR.

⁵⁴ KOCIAN, J et al. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006, s. 564. ISBN 978-80-7285-133-1.

Záhy bylo stanoveno, že jednání budou započata 29. července na železniční stanici v Čierné nad Tisou. I přes toto zdánlivě vstřícné gesto Sovětů a postupný odsun vojsk Varšavské smlouvy zcela nezmizela již několik měsíců sdílená společenská obava ze sovětských ingerencí do československého vývoje. Proto ČST odvysílala 26. července Poselství občanů předsednictvu ÚV KSČ, jehož plné znění divákům společně přečetli cestovatel Jan Hanzelka a spisovatel Pavel Kohout. Prohlášení, jehož obsah vyzýval československou delegaci k odvaze při jednání v Čierné nad Tisou a rázné obhajobě dosavadního vývoje v ČSSR podpořilo v dalších dnech svým podpisem několik milionů obyvatel.⁵⁵ Jednou z reakcí ÚV KSČ na aktuální společenskou situaci a Poselství občanů předsednictvu ÚV KSČ byl projev Josefa Smrkovského, který zařadila v neděli 28. července, tedy den před zahájením jednání v Čierné nad Tisou ČST do svého vysílání. Smrkovský ve svém projevu diváky ujišťoval, že československá delegace bude plně hájit dosavadní polednový vývoj. „*V neděli 28. června 1968, v podvečer odletu naší delegace na jednání do Čierné nad Tisou, jsem měl možnost natáčet i krátký projev J. Smrkovského k divákům. K natáčení došlo v jeho pracovně v tehdejší budově Národního shromáždění za Jindřišskou věží na Náměstí Maxima Gorkého (dnes Senovážné). V projevu vysvětloval divákům – občanům, jak složité bude jednání v Čierné nad Tisou, ale připomínal i odhodlání Dubčeka a jemu věrných stát na svém v chápání našeho socialismu.*“⁵⁶ Jednání v Čierné nad Tisou mezi předsednictvy ÚV KSSS a ÚV KSČ probíhala od 29. července do 1. srpna 1968. Ústřední tématem bylo již několikrát vyřčené konstatování, že v ČSSR probíhá kontrarevoluce, proti které jsou Sověti československým komunistům připraveni všestranně pomoci. Předsednictvo ÚV KSČ toto nařčení opět odmítalo a argumentovalo s tím, že je společenská situace v Československu plně pod kontrolou KSČ. Na jednání v Čierné nad Tisou navazovalo jednodenní setkání československé delegace se Sověty a představiteli států východního bloku v Bratislavě 2. srpna 1968, kde pokračovala jednání o Československé otázce.⁵⁷ Výsledky obou jednání jsou i z pohledu historického odstupu značně nejasné. Zřejmě došlo k oboustrannému nedorozumění, protože obě strany byly plně přesvědčeny, že při jednáních došlo k oboustranné shodně. Po srpnové invazi Sověti obhajovali okupaci argumentem, že Československá strana nesplnila podmínky, které byly dohodnuty na

⁵⁵ EMMERT, 2007, s. 26.

⁵⁶ SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epocha, 2010, s. 14 - 15. ISBN 978-80-7425-050-7.

⁵⁷ EMMERT, 2007, s. 26.

bilaterálním jednání v Čierné nad Tisou. Tato jednání jsou však spojena s podstatnou skutečností, která ovlivnila další průběh událostí. Na setkání československé delegace se Sověty a představiteli států východního bloku, které následovalo po jednáních v Čierné nad Tisou, předali Sovětům přítomní konzervativní komunisté tzv. zvací dopisy, které v prvních hodinách okupace ČSSR posloužily sovětské propagandě jako další argument, kterým ospravedlňovala vstup tzv. spřátelených vojsk na československé území. „Pracovník sekretariátu ÚV KSČ Radko Kaska, pomocník D. Koldera, předal tajně L. Brežněvovi tzv. „první zvací dopis“ (teprve po otevření archivů v 90. letech se ukázalo, že dopis podepsali V. Biľak, D. Kolder, A. Indra, O. Švestka a A. Kapek, kteří žádali přímo L. Brežněva o vojenskou pomoc).“⁵⁸ V období po 2. srpnu došlo díky tragicky mylným úsudkům československé, ale i sovětské delegace ze vzájemných jednání k uvolnění mezinárodního napětí. Především větší část československé společnosti byla přesvědčena, že obě jednání vyřešila většinu problémů a Sověti již pochopili, že v ČSSR neprobíhá kontrarevoluce, proti které by bylo nutné zasáhnout. Toto mylné přesvědčení společnosti i některých členů předsednictva ÚV KSČ posílily během dvou týdnů před okupací představitelé dvou států východního bloku, kteří se nepřidali ke štvavé dopisové kampani a následné vojenské okupaci ČSSR. Dle Emmerta byl prvním z těchto představitelů prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie Josip Broz Tito, který při své návštěvě ČSSR 9. srpna 1968 prohlásil, že socialismus v ČSSR není ohrožen. Jako druhý vyslovil polednovému vývoji podporu prezident Rumunské socialistické republiky Nicolae Ceaucescu, který ČSSR navštívil 15. srpna 1968.⁵⁹ O to větší otřes zažila většina československé společnosti v noci 20. srpna 1968. Přibližně ve 23 hodin začaly obsazovat celé území ČSSR vojenské jednotky NDR, BLR, PLR, MLR a SSSR, které byly za účelem odlišení od vojenské techniky Československé lidové armády označeny bílými pruhy. Z mnoha vzpomínek očitých svědků těchto událostí vyplývá, že noční zákeřný vstup okupačních jednotek prvotně u většiny občanů vyvolal strach, který vzápětí vystřídal pocit zrady, zloby a posléze bezmoci a zoufalství. Především hromadné sdělovací prostředky sehrály v prvních dramatických dnech okupace velice důležitou roli, protože tištěná a elektronická média tlumočila občanům oficiální stanoviska neinternovaných reformních

⁵⁸ SÍGL, M. *Události pravdy, zrady a nadějí (1967 – 1971)*. Třebíč: Akcent, 2009, s. 90. ISBN 978-80-7268-659-9.

⁵⁹ EMMERT, 2007, s. 27.

komunistů, takže přehlušila propagandistický informační šum okupačního tisku a rozhlasu. ČST se tohoto procesu aktivně účastnila a po obsazení televizních vysílačů okupačními vojsky přešlo vysílání díky odvaze a odhodlání většiny pracovníků do utajených provizorních podmínek, ze kterých dále pokračovala ve svobodné distribuci objektivních informací.

2.3 Protiokupační vysílání ČST v období mezi 21. - 26. srpnem 1968

Poskytnutí relevantní historické rekonstrukce průběhu protiokupačního vysílání ČST v dramatických srpnových dnech je bohužel, zcela nereálné. Díky nestandardním podmínkám vyplývajících z tak mimořádné situace, kterou srpnová okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy byla, museli zaměstnanci ČST věnovat svoji veškerou pracovní činnost a koncentraci pouze do procesu samotného protiokupačního vysílání. Je tedy zcela pochopitelné, že v takto vypjatých situacích neměl nikdo z bezprostředních účastníků ambice dokumentovat aktuální průběh událostí. Další důvod neexistence jakýchkoliv historických pramenů vydedukujeme tehdy, jakmile na protiokupační vysílání ČST pohlédneme dobovou optikou. Okupační vojenské jednotky toto vysílání považovaly za ilegální a snažili se mu všemi možnými prostředky zabránit. V případě přerušení protiokupačního vysílání, ke kterému díky odvaze a odhodlání všech zúčastněných nedošlo, by případná existence jakýchkoliv podkladů vážně ohrožovala mnoho pracovníků, protože by na ně zcela jistě dopadly Sověty řízené represe. Proto pro účely této kapitoly budu vycházet pouze z jediného podkladu, který je v současné době k tomuto tématu dostupný. Tímto podkladem jsou vzpomínky přímých účastníků protiokupačního vysílání ČST. Konkrétně bude tato podkapitola vycházet převážně ze vzpomínek redaktora ČST Jiřího Svejkovského, který se Pražského protiokupačního vysílání aktivně zúčastnil. Z těchto důvodů se budu věnovat vysílání, které bylo šířeno pouze na území Prahy. Je však nutné zahrnout v potaz, že vzpomínky mohou být v důsledku dlouhého časového odstupu od popisovaných událostí a také vlivem subjektivního vnímání jednotlivce nepřesné.

Cysařová uvádí, že protiokupační vysílání ČST začalo 21. srpna ve 4:30 ráno přímo z Ústředního televizního studia Praha v Měšťanské besedě. Nízké přelety vojenských letounů Antonov nad pražskými ulicemi, přepravující výsadkáře a těžkou vojenskou

techniku probudily většinu obyvatel Prahy, včetně pracovníků ČST. Ti se začali v brzkých ranních hodinách scházet v Měšťanské besedě, aby mohli vzdorovat intervenci alespoň prostřednictvím protiokupačního televizního vysílání. Před zahájením vysílání byli v Měšťanské besedě přítomní: hlasatelka Kamila Moučková, šéfredaktor Televizních novin Kamil Winter, vedoucí tvůrčích týmu Televizních novin Miroslav Sígl, redaktor Televizních novin Oldřich Čičatka, externista Václav Čičatka, kameramani Přemek Prokop a Petr Ulrych, režisér Pavel Vantuch.

Přibližně v 8:30 byla budova obsazena vojáky Rudé armády a vysílání bylo okamžitě přerušeno.⁶⁰ Nicméně k aktivizace zaměstnanců ČST nedošlo pouze v Měšťanské besedě, ale i v ostatních odloučených studiích po celém území Prahy. Právě v dramatických dnech srpnové okupace se projevila výhoda rozvětvené sítě odloučených studií ČST, na kterou jsem upozorňoval již v kapitole 2. I po obsazení Měšťanské besedy a dalších objektů nebyly okupační vojenské jednotky schopné ukončit televizní vysílání, protože technici a redaktoři se záhy přesunuly do dalšího studia, jehož polohu Sověti neznali. Také Svejkovský uvádí, že se přibližně kolem čtvrté hodiny ranní, tedy ve stejnou dobu, kdy začali techničtí pracovníci připravovat protiokupační vysílání v Měšťanské besedě, setkal u budovy redakce ČST na Jungmannově náměstí s kameramanem Jaroslavem Holečkem. Vzápětí dorazil řidič se služebním vozem, který Svejkovského i Holečka dovezl k budově ÚV KSČ.⁶¹ Cestou k budově ÚV KSČ zachytil kameraman Holeček dislokované sovětské jednotky na Staroměstské náměstí, mezi kterými se již pohybovali první skupiny Pražanů, kteří s vojáky diskutovali. „Kameraman Holeček tu „krásu“ snímal z rohu Staroměstské radnice a byl zřejmě první, kdo to zachytil na filmový pás. Mezi okupační vojenskou technikou už se trousily hloučky nedospalých Pražanů a na vojáky padaly pevné otázky: „Pačemu? Co tady chcete? Co tu vůbec děláte? Táhněte domů.“ Několik vojáků začalo místo odpovědi rozdávat jakési letáčky. Lidi je sice z první zvědavosti brali o rukou, ale sotva stačili přečíst první řádky, plivali na ně a před očima vojáků je trhali na kousky.“⁶² Po pořízení záběrů u Sověty obsazené budovy ÚV KSČ odjel Svejkovský a Holeček zpět do budovy ČST na Jungmannově náměstí, kde byl film následně

⁶⁰ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 13.

⁶¹ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 21.

⁶² SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epocha, 2010, s. 21. ISBN 978-80-7425-050-7.

zpracován, aby mohl být zařazen do zpravodajství.⁶³ Svejkovský uvádí, že po přerušení protiokupačního vysílání z Měšťanské besedy bylo vysílání přesunuto do studia Skaut ve Vodičkově ulici, ve kterém se on sám, ale i Kamila Moučková, která do studia dorazila z obsazené Měšťanské besedy, účastnili obnoveného protiokupačního vysílání.⁶⁴ Vysílání ze studia Skaut mohlo být realizováno díky tomu, že zatím nebyl okupačními jednotkami obsazen televizní vysílač Cukrák nacházející se v blízkosti Prahy. Přímo na Cukrák se přesunulo několik dalších pracovníků ČST, aby zde mohli připravit improvizované studio, ze kterého záhy začali vysílat. „*Někteří pracovníci odjeli předem na vysílač Cukrák, aby tam připravili vysílání zahájené v jedenáct hodin dopoledne. Skončili je záběrem na dvůr, kudy přijížděly okupantské tanky.*“⁶⁵ Dle Cysařové bylo vysílání ze studia Skaut ukončeno v 11:40, protože byl přerušen signál z vysílače Cukrák, který mezitím obsadily okupační jednotky, které donutili obsluhu okamžitě vypnout všechna zařízení.⁶⁶ I přes vyřazení vysílače Cukrák z provozu bylo vysílání v odpoledních hodinách opět obnoveno. Svejkovský uvádí, že krátce po ukončení vysílání ze studia Skaut bylo díky společné invenci pracovníků Výzkumného ústavu rozhlasu a televize a pracovníkům Tesly Hloubětín zajištěno nové improvizované studio v objektu Tesly Hloubětín, ve kterém byl přítomný nedávno dokončený vysílač. Do nového studia se postupně přesunuli kromě Jiřího Svejkovského i Kamila Moučková a Petr Krul, aby mohlo být v 14:00 obnoveno protiokupační televizní vysílání. Historickou zajímavostí je fakt, že kromě televizního vysílání bylo z Tesly Hloubětín šířeno do éteru i protiokupační rozhlasové vysílání nazvané Vysílač Městského výboru Komunistické strany Československa. Obě vysílání byla ukončena přibližně ve 22 hodin, protože bylo obsluze studia oznámeno, že dochází k přesunu okupačních jednotek do Hloubětína, které by mohly zaměřit zdrojovou oblast televizního a radiového signálu.⁶⁷

Dle Svejkovského bylo 22. srpna televizní vysílání z Tesly Hloubětín obnoveno v 13:00. Tohoto vysílání se již zúčastnil kromě Kamily Moučkové, Jiřího Svejkovského, Petra Krula i Richard Honzovič. Stále však panovala obava, že bude

⁶³ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 21.

⁶⁴ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 24.

⁶⁵ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 13.

⁶⁶ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 13.

⁶⁷ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 37 – 38.

hloubětínské studio zaměřeno, proto bylo rozhodnuto, že protiokupační vysílání bude rozmístěno do několika dalších improvizovaných studií. Jedno z těchto studií bylo vybudováno v administrativní budově ČST na Zahradním městě v Jabloňové ulici na Praze 10. Ze studia v Hloubětíně, ve kterém zůstali Kamila Moučková a Richard Honzovič se Jiří Svejkovský přesunul kolem 15 hodiny na Zahradní město, kde přibližně v 16:00 zahájil zkušební vysílání. Kvalita obrazového přenosu byla však díky vadné snímací elektronice televizní kamery podprůměrná. Proto se Jiří Svejkovský přesunul přibližně v 18:00 do nového improvizovaného studia, které bylo vybudováno ve Výzkumném ústavu A. S. Popova v ulici Novodvorská na Praze 4. Ze studia na Zahradním městě krátce po Svejkovského odchodu vysílali Vladimír Tosek, Vladimír Škutina a Libuše Hájková. Vladimír Škutina a Libuše Hájková se stejně, jako Jiří Svejkovský, později přesunuli do studia v Novodvorské, ve kterém se kromě Škutiny, Svejkovského a Hájkové účastnili ve večerních hodinách protiokupačního vysílání Jiří Kantůrek, Olga Čuříková, Heda Čechová, Stanislav Branislav, dramatik Vladimír Blažek a režisér Miroslav Lang. Později večer se Jiří Svejkovský s několika dalšími kolegy ze studia ve Výzkumném ústavu A. S. Popova přesunul do budovy Krátkého filmu v Jindřišské ulici, kde se zúčastnil porady s vedením ČST, které mimo jiných instrukcí všem přítomným oznámilo, že v průběhu 22. srpna bylo v rozestavěném areálu Kavčích hor vybudováno další improvizované studio.⁶⁸

Svejkovský uvádí, že i třetí den okupace, tedy 23. srpna 1968 pokračovalo protiokupační vysílání ČST ze studia v Novodvorské ve stejném duchu, jako ve večerních hodinách předchozího dne. Jiří Svejkovský se opět vysílání zúčastnil společně s Jiřím Kantůrkem v roli moderátora průběžného aktuálního zpravodajství, obdoby Televizních novin. Oba moderátoři informovali diváky o aktuálním dění v pražských ulicích a četli rezoluce přicházející z celého území ČSSR požadující okamžitý odchod okupačních vojenských jednotek a urychlené propuštění intervenovaných členů předsednictva ÚV KSČ v Moskvě. Nejzásadnější zprávou dne byly informace z mimořádného XIV. sjezdu KSČ v Praze Vysočanech konaného 22. srpna, jenž byl pravděpodobně jednou z dalších pohnutek, které Sověty přesvědčily o nutnosti vojenské intervence. ÚV KSSS chtěl XIV. sjezdu za jakoukoliv cenu zabránit, protože předpokládal, že zde budou z ÚV KSČ i z jeho předsednictva definitivně odstraněny

⁶⁸ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 39 – 47.

konzervativní prosovětské síly. I přes vojenskou intervenci se Sovětům nepodařilo realizaci tohoto sjezdu zabránit. Na XIV. sjezdu KSČ byly potvrzeny ve svých funkcích dosavadní členové předsednictva ÚV KSČ a naopak zbaveni svých funkcí konzervativci z řad polednového předsednictva ÚV KSČ. Po návratu československých představitelů z Moskvy byly výsledky XIV. sjezdu KSČ prohlášeny za neplatné. Moderátoři informovali diváky o výsledcích mimořádného sjezdu KSČ a přečetli dopis Čestmíra Císaře, který adresoval delegátům XIV. sjezdu KSČ ve Vysočanech. V dopoledních hodinách byl Jiří Svejkský informován, že bylo vybudováno další improvizované studio na pražských Petřínách, v jenom z pokojů ještě nedostavěného výškového obytného domu. Svejkský se společně s Kantůrkem do nového improvizovaného studia urychleně přesunul. Vybudování tohoto studia bylo pro další vývoj protiokupačního vysílání zásadním počinem. Vysílání bylo zahájeno v 15:00, signál z kamerového řetězce ve studiu byl přenášen prostřednictvím antény umístěné v okně posledního patra tohoto obytného domu do přenosové soupravy MT – 11. Přenosová souprava MT – 11 přenášela následně signál tzv. retranslačním skokem na televizní vysílač Buková hora. Vést signál touto cestou bylo možné z toho důvodu, že retranslační souprava byla umístěna právě na Petřínách, které byly při tehdejší pražské zástavbě jeden z nejvyšších bodů v hlavním městě. Vysílač Buková hora následně pokryl televizním signálem nejen okolí Prahy, ale i většinu území západních a severních Čech. Ve večerních hodinách se do petřínského studia přemístil z Výzkumného ústavu A. S. Popova i Vladislav Škutina, který se také okamžitě zapojil do vysílání. Postupně se vysílání zúčastnili i významné osobnosti z kulturní oblasti např. režisér Zdeněk Podskalský nebo herečky Jiřina Jirásková a Vlasta Chramostová. Všichni vyjadřovali svá negativní stanoviska k okupaci ČSSR. Od 15:00 bylo ze studia na Petřínách odvysíláno 12 relací s různou délkou stopáže. Technická obsluha studia i moderátoři byli nuceni přespat v dalším z bytů této budovy, protože protiokupační vysílání bylo ukončeno až v pozdních nočních hodinách.⁶⁹ „Poté se přesunuli do rozestavěného objektu v Praze na Petřínách. Významnou pomocí zde byla spolupráce spisovatele a tehdejšího ředitele Divadla na Vinohradech Františka Pavlíčka, který přiváděl do improvizovaného studia herce, další umělce, delegáty XIV. sjezdu KSČ.“⁷⁰

⁶⁹ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 52 – 59.

⁷⁰ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 14.

Dle Svejkovského bylo 24. srpna zahájeno televizní vysílání z petřinského studia v ranních hodinách. Stejně jako 23. srpna předčítali divákům Jiří Kantůrek a Jiří Svejkovský z desítek rezolucí odsuzujících okupaci ČSSR. V průběhu vysílání obdrželo studio od Československé tiskové kanceláře dopis od prezidenta republiky Ludvíka Svobody z Moskvy, kam přechozího dne odcestoval s československou delegací. Svoboda v dopise vysvětloval občanům, že již probíhají jednání s ÚV KSSS, kterých se účastní i skupina členů předsednictva ÚV KSČ včetně Alexandra Dubčeka, kteří byli uneseni Sověty v ranních hodinách 21. srpna 1968. Tato zpráva byla pro diváky zásadní informací, protože od 21. srpna neměla československá společnost sebemenší přehled o stavu unesených představitelů ČSSR. Ve večerních hodinách byla do studia dodána zpráva od Branně bezpečnostního výboru ministerstva vnitra, ve kterém byli diváci informováni, že na návrh ministra vnitra Josefa Pavla vláda odvolala z funkce jeho náměstka Viliama Šalgoviče. Z příkazu Šalgoviče spolupracovalo s okupačními jednotkami několik příslušníků Státní bezpečnosti, kteří Sovětům pomáhali v ranních hodinách 21. srpna zatýkat československé představitele. Vysílání bylo tohoto dne ukončeno přibližně ve 22 hodin.⁷¹

Svejkovský uvádí, že pátý den okupace, tedy 25. srpna 1968 opět navštívilo studio na Petřinách několik významných osobností např. sportovec Emil Zátopek, herci Jaroslava Adamová a Jaromír Hanzlík, režisér Jindřich Fairajzl. Dále moderátoři tlumočili divákům podpůrnou rezoluci zástupců francouzských odborů, které zastihla okupace vojsk Varšavské smlouvy při jejich návštěvě ČSSR. Stejně jako tuzemské rezoluce i ta francouzská rázně odmítala vojenskou intervenci do ČSSR a žádala okamžitý odchod okupačních vojenských jednotek z československého území. V 19:00 byl odvysílán přehled nejdůležitějších zpráv z tohoto dne. Oba moderátoři polemizovali o výsledcích moskevských jednání a došli k závěru, že pravděpodobným výsledkem bude velké množství kompromisů.⁷²

Dle Svejkovského probíhalo 26. srpna vysílání stejným způsobem jako v předchozích dnech. Přibližně v 18:00 předstoupili před kameru dělníci z podniku ZPA Košíře, kteří okupaci stejně jako všichni předchozí hosté rázně odsoudili a označili ji za

⁷¹ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 59 – 66.

⁷² SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 66 – 71.

akt internacionální zrady dělnické třídy. Posléze bylo divákům ukázáno zřejmě okupační propagandou vytištěné falešné vydání deníku Rudé právo.

Přibližně ve 22:00 obdrželo studio několika zdroji ověřenou zprávu, že československá delegace se pravděpodobně 27. srpna vrátí zpět z Moskvy do ČSSR včetně unesených členů předsednictva ÚV KSČ. Protože již bylo pro tento den ukončeno protiokupační vysílání z ulice Novodvorská, opět do petřinského studia dorazil Vladimír Škutina.

Vysílání bylo ukončeno ve večerních hodinách přehledem nejdůležitějších zpráv a společným proslovem Vladimíra Škutiny, Jiřího Kantůrky a Jiřího Svejkovského k divákům. Jakmile byly vypnuty televizní kamery, nastala porada všech přítomných ve studiu Petřiny o aktuální situaci. Po telefonické konzultaci s vedením ČST bylo rozhodnuto, že návratem československých představitelů z Moskvy následující den bude protiokupační vysílání ze všech studií definitivně ukončeno.⁷³ „26. srpna večer skončilo vysílání z Petřin dvacátou relací.“⁷⁴

Unesení českoslovenští představitelé i delegace vedená prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou se do ČSSR opravdu vrátila 27. srpna 1968. Počínaje tímto dnem bylo ukončeno veškeré protiokupační televizní vysílání. Po návratu československých představitelů bylo mnoho občanů přesvědčeno, že v Moskvě došlo k několika nepříjemným ústupkům, přesto bude pokračovat politický i společenský vývoj v polednovém duchu. Tato naivní představa byla rozbořena již 28. srpna, kdy byly novináři svoláni náměstkem předsedy vlády na tiskovou konferenci do Strakovy akademie, kde bylo konstatováno, že média budou spadat s okamžitou platností pod působnost vlády, která bude kontrolovat jejich činnost. „Svolal ji náměstek předsedy vlády František Hamouz a sešla se na ní většina novinářů z tištěných médií, rozhlasu a televize, všichni, kteří mají punc propagátorů pražského politického jara. Zde jsme se především dozvěděli všechna opatření vlády proti svobodě tisku. Hamouz rozhodně prohlásil: „Vláda převzala úkol kontroly nad tiskem a ostatními médii, konečně, někteří novináři prý sami navrhli zavedení cenzury. [...] Dozvěděli jsme se ale další podrobnosti: Východiskem pro další dny musí být moskevské komuniké. XIV. sjezd strany nebude uznán, na Slovensku se od něho už komunisté v čele s Gustávem Husákem

⁷³ SVEJKOVSKÝ, 2010, s. 72 – 74.

⁷⁴ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 14.

distancovali.“⁷⁵ Zavedení vládního dohledu nad činností hromadných sdělovacích prostředků bylo prvním krokem k postupné konsolidaci poměrů uvnitř československých médií. Tento krok vlády, aniž by si to 28. srpna 1968 uvědomovala většinu občanů, odstartoval plíživý proces tzv. normalizace společnosti, který nabral plné síly v dubnu roku 1969. Normalizace následně zasáhla nejen ČST, ale i většinu společnosti, kterou ve větších či menších vlnách morálně devastovala po dalších dvacet let.

3 NORMALIZACE V ČST – KONSOLIDACE POMĚRŮ (1968 – 1970)

V této kapitole se pokusím vytvořit historický pohled na proces tzv. normalizace československé společnosti se zaměřením na průběh normalizačního procesu uvnitř ČST. Tento pohled však lze považovat za neúplný, protože se touto problematikou bohužel, prozatím komplexně zabývala pouze PhDr. Jarmila Cysařová, která vytvořila v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR několik interních publikací věnujících se vztahu ČST vůči aparátu KSČ. Z tohoto důvodu prozatím nebyly vytvořeny další bibliografické zdroje, ze kterých by bylo možné v souvislosti s daným tématem vycházet. Není tedy možné zajistit pluralitní faktografickou základnu, která by představovala další kompletní pohled na procesu normalizace v ČST. V rámci shromažďování podkladů pro vypracování této bakalářské práce jsem se pokusil zajistit i historické prameny. Bohužel i zde je situace značně komplikovaná. Archivní a programové fondy České televize prozatím nenabízejí širší veřejnosti možnost studia dokumentů, vztahujících se k zásahům totalitní moci do činnosti ČST v období normalizace. Absenci historických pramenů přímo z archivů České televize jsem se pokusil suplovat dobovými stranickými dokumenty, které byly knižně vydány před rokem 1989. Další informace jsem čerpal ze studií vypracovaných po roce 1989, které v sobě zahrnují stranické dokumenty vztahující se k problematice hromadných sdělovacích prostředků. Proto považuji informace uvedené v této kapitole za neúplné. Nemohu vyloučit, že při budoucím studiu této problematiky budou na základně dalších

⁷⁵ SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epocha, 2010, s. 76. ISBN 978-80-7425-050-7.

podkladů objevena nová fakta, která prozatím nemohu do této práce uvést, neboť jsem limitován aktuálním nedostatkem podkladů. Problematiku průběhu normalizace v ČST jsem byl nucen, v závislosti na studiích PhDr. Jarmily Cysařové rozdělit do tří samostatných celků. Kapitola 3 se bude věnovat konsolidaci poměrů uvnitř ČST v časovém rozmezí mezi druhou polovinou srpna 1968 až po závěr roku 1970. Následná podkapitola 3.1 poskytne shrnutí událostí v letech 1971 až 1975. Podkapitola 3.2 nastíní události v letech 1985 – 1989. Toto časové rozfázování normalizačního vývoje ČST do oddělených celků vychází z nedostatku dochovaných historických pramenů, který bránil vytvoření celkové studie zahrnující normalizační problematiku pouze do jediného celku. Na příčiny nedostatku historických pramenů jsem již upozorňoval v kapitole 2.1. Přesto pro úplnost znovu uvádím zdůvodnění, které PhDr. Jarmila Cysařová zanesla i do své druhé studie. „*Tak jako před rokem 1968 byly zákazy pořadů tlumočeny většinou telefonicky, písemné doklady jsem nenalezla. S odstupem let nelze zjistit, zda do televizního programu zasahovali pracovníci Úřadu pro tisk a informace, vládního výboru či aparátu KSČ.*“⁷⁶

Mnoho autorů považuje za počátky normalizace duben roku 1969, kdy se stal novým ústředním tajemníkem ÚV KSČ Gustáv Husák. Je však důležité poukázat na fakt, který jsem již uvedl v podkapitole 2.3. Proces normalizace začal krátce po návratu československé delegace z tzv. moskevských jednání, kdy vláda převzala dohled nad činností médií. Z tohoto důvodu je možné konstatovat, že normalizace byla v ČSSR realizována ve dvou fázích. První fáze proběhla v časovém období od druhé poloviny srpna 1968 až do počátku dubna 1969. Na počáteční plíživé normalizaci se podíleli polednoví reformátoři, jejichž liberalizační eufemismus zlomila srpnová okupace ČSSR a následná moskevská jednání. Druhá fáze normalizace společnosti byla realizována v období od dubna roku 1969 až do pádu československého totalitního zřízení v listopadu 1989. Na druhé fázi normalizace se podíleli především neostalinističtí komunisté v čele s Gustávem Husákem. I samotný pojem *normalizace* se poprvé objevil v druhém odstavci dokumentu nazvaném Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR (dále jen moskevské protokoly), který vzešel z moskevských jednání v srpnu 1968. Pro

⁷⁶ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 20.

tento dokument se vžilo označení moskevské protokoly. „*Delegace prohlásila, že mimořádný, XIV. sjezd KSČ bude svolán po normalizaci situace ve straně a v zemi.*“⁷⁷

Právě na základě tohoto dokumentu začaly být na konci srpna 1968 v ČSSR pozvolna realizovány politické požadavky ÚV KSSS. Při studiu literatury se mi podařilo najít následující definici pojmu normalizace, o kterém se domnívám, že plně vystihuje podstatu tohoto procesu. „*Co tedy vlastně normalizace byla? Nejstručnější odpověď zní, že návrat KSČ k diktatuře sovětského typu počínající okupací v srpnu 1968 a končící listopadovým převratem v roce 1989.*“⁷⁸

Prvním oficiálním opatřením, které signalizovalo, že společenskopolitický vývoj v ČSSR již nebude pokračovat stejným způsobem jako před vojenskou okupací československého území z 21. srpna, bylo opětovné zavedení cenzury, kterou měl zajišťovat Úřad pro tisk a informace. „*Usnesením vlády ze 30. srpna byl zřízen Úřad pro tisk a informace, který měl jednotně řídit, kontrolovat a usměrňovat média a pracovat zároveň jako informační a konzultativní středisko předsednictva vlády pro styk s redakcemi.*“⁷⁹ Tento krok byl reakcí ÚV KSČ na požadavek ÚV KSSS uvedený v čtvrtém odstavci moskevských protokolů, ve kterém Sověti požadovali okamžité zavedení stranické kontroly nad československými hromadnými sdělovacími prostředky. „*Přerušit v tisku, rozhlasu a televizi antisocialistická vystoupení, přerušit činnost různých skupin a organizací stojících na antisocialistických pozicích. [...] Stranické a státní orgány upraví situaci v tisku, rozhlasu a televizi pomocí nových zákonů a opatření. [...] Budou provedena nutná kádrová opatření ve vedení tisku, v rozhlasu a televizi.*“⁸⁰ Personální opatření ve vedení ČST na sebe nenechala dlouho čekat. Cysařová uvádí, že předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo 17. září 1968 o odvolání ústředního ředitele ČST Jiřího Pelikána z funkce. Rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ následně potvrdila 25. září i vláda, usnesením číslo 347. Následně vláda pověřila prozatímním vedením ČST pracovníka ideologického oddělení ÚV KSČ Bohumila

⁷⁷ MODERNÍ DĚJINY. *Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR*. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/protokol-o-jednani-delegace-sssr-a-cssr-tzv-moskevsky-protokol-23-26-8-1968/>

⁷⁸ DRDA, A., STRACHOTA, K. *Naše normalizace*. Praha: Člověk v tísni, 2011, s. 8. ISBN 978-80-87456-II-8.

⁷⁹ KOCIAN, J et al. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006, s. 565. ISBN 978-80-7285-133-1.

⁸⁰ MODERNÍ DĚJINY. *Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR*. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/protokol-o-jednani-delegace-sssr-a-cssr-tzv-moskevsky-protokol-23-26-8-1968/>

Švece, který získal funkci tzv. vládního zmocněnce pro televizi.⁸¹ Následně schválila vláda 13. září 1968 zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích. Tento zákon plně legalizoval cenzurní zásahy Úřadu pro tisk a informace v československých médiích.

*„§ (2) Příslušný úřad pro tisk a informace má právo přímo nebo prostřednictvím zmocněnců ustanovených vedoucím příslušného úřadu na společný návrh vydavatele a šéfredaktora (dále jen zmocněnec) zajišťovat, aby v periodickém tisku (jiném hromadném informačním prostředku) nebyly zveřejňovány informace, které obsahují skutečnosti, jež jsou v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu. Obsahuje-li informace takovou skutečnost, je příslušný úřad pro tisk a informace nebo zmocněnec oprávněn pozastavit její zveřejnění nebo jiné rozšiřování.“*⁸² V závislosti na tomto zákonu začala opět plně pronikat cenzurní praxe do vysílání ČST. Do konce roku 1968 bylo zakázáno několik publicistických pořadů. Dle Cysařové byly těmito pořady např. K otázkám dne nebo magazín Jsme s Vámi, buďte s námi, na kterých se podíleli Jiří Kantůrek a Vladimír Škutina. Také byly z vysílání pozvolna vyřazovány pro polednové období typické diskuzní pořady jako např. 3 plus jedna, ve kterém Jiří Kantůrek hovořil s dvěma hosty. I přes znovu zavedenou cenzuru v ČST se podařilo v listopadu a prosinci 1968 odvysílat několik publicistických pořadů s kritickou reflexí současných událostí. Jedním z těchto pořadů byl společný projekt Oty Poppa a Karla Kyncla - Je ta kniha bílá nebo proužkovaná? Oba tvůrci se snažili v tomto pořadu kriticky poukázat na hrubě nepravdivý obsah sovětského propagandistického knižního pamfletu nazvaného K událostem v Československu, který byl záhy pro svoji bílou obálku přejmenován na Bílou knihu.⁸³ Kniha K událostem v Československu byla v průběhu roku 1968 vydána Sověty, jakožto oficiální zdůvodnění srpnové invaze do ČSSR. Obsah této knihy je ukázkou sovětské ideologické černé propagandy, prostřednictvím které se snažil ÚV KSSS ovlivnit sovětské, ale i československé veřejné mínění na polednové reformní události v ČSSR. Jména autorů nebyla nikdy zveřejněna, v knize je pouze uvedeno, že ji sepsala Tisková skupina sovětských

⁸¹ CYSAROVÁ, 1998, s. 18.

⁸² DĚJINY MÉDIÍ. Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-127-1968/>

⁸³ CYSAROVÁ, 1998, s. 20

žurnalistů. V průběhu roku 1968 byla tzv. Bílá kniha distribuovaná v ČSSR i na sovětském území, většina tuzemských obyvatel se však jejím obsahem nenechala ovlivnit.

Je však pravděpodobné, že hrubě ideologický obsah ovlivnil mnoho zcela informačně izolovaných občanů SSSR. Pro účely této bakalářské práce je důležitá skutečnost, že jedna z kapitol knihy propagandisticky analyzovala situaci v československých médiích. Díky tomu můžeme poznat způsob, jakým ÚV KSSS i političtí spojenci rekrutovaní ze států východního bloku, vnímali liberalistické změny v rámci polednové politiky nově zvoleného vedení KSČ. *„Linii kontrarevoluce bylo zmocnit se masových sdělovacích prostředků a s jejich pomocí demoralizovat obyvatelstvo země a otrávit vědomí pracujících jedem protisocialistických idejí. [...] Zejména tisk, rozhlas a televize, které téměř bez odporu ovládly protisocialistické síly, sehrály rozhodující úlohu v rozdmýchávání pomlouvačné kampaně proti Komunistické straně Československa a proti základům socialismu.“*⁸⁴ I přes již zcela očividnou snahu polednových reformistů urychleně plnit závazky plynoucí z moskevských protokolů se snažilo mnoho zaměstnanců ČST proti postupné konsolidaci poměrů v ČST všemožně bojovat. Podnětem k tomu byl stále více servilní přístup dubčkovského vedení vůči politickému nátlaku ÚV KSSS, který vyvrcholil počátkem října, podpisem Dohody o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR. Cysařová uvádí, že v tomto boji se paradoxně výrazně angažoval i celozávodní výbor KSČ, který 15. října 1968 zaslal předsednictvu ÚV KSČ dopis, ve kterém vznesl obavy z návratu mediální politiky KSČ před lednem 1968. O necelý měsíc později 11. listopadu zaslal celozávodní výbor KSČ v ČST další dopis, tentokrát předsedovi vlády Oldřichu Černíkovi. Celozávodní výbor KSČ v tomto dopise protestoval proti pokynům předsednictva vlády, které nařídilo ČST, aby odstranila ze svého vysílání politickou publicistiku. Toto nařízení vycházelo ze zprávy předsednictva ÚV KSČ ze dne 8. listopadu 1968, jež přijalo usnesení – Některá opatření v oblasti sdělovacích prostředků. V této zprávě předsednictvo ÚV KSČ formulovalo požadavek, aby hromadné sdělovací prostředky otevřeně podporovaly nastupující normalizaci.⁸⁵ *„Předsednictvo ÚV KSČ se zabývalo také činností hromadných sdělovacích prostředků v posledním období.“*

⁸⁴ TISKOVÁ SKUPINA SOVĚTSKÝCH ŽURNALISTŮ. *K událostem v Československu*. 1 vyd. Moskva, 1968, s. 55.

⁸⁵ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 22.

*Konstatovalo znovu jejich velkou odpovědnost za postup normalizace a zdůraznilo, aby tento postup svou činností aktivně podporovaly.*⁸⁶ Dle Cysařové byl závěr roku 1968 v ČST poznamenán další personální změnou. V prosinci byl vládou odvolán ze své funkce vládní zmocněnec Bohumil Švec. Následně vláda pověřila vedením ČST Josefa Šmídmajera, který již do ČST přichází v roli nového ústředního ředitele.⁸⁷

Počínaje lednem 1969 byla započata další část konsolidačního procesu uvnitř ČST, který měl vyústit v opětovné přesunutí ČST pod přímý politický vliv KSČ. Cysařová uvádí, že 6. ledna 1969 předložil tajemník ÚV KSČ Josef Kempný předsednictvu ÚV KSČ dokument – Návrh opatření ke zlepšení stranického a státního řízení tisku, rozhlasu a televize. Na základě tohoto dokumentu předsednictvo ÚV KSČ 7. ledna 1969 schválilo následující opatření: jednotlivé schvalování relací politické publicistiky, projednávání týdenního programu ČST a rozhlasu, vytvoření informačního systému pro ovlivňování sdělovacích prostředků, dále bylo určeno pořadí, ve kterém budou členové předsednictva ÚV KSČ navštěvovat pořady ČST.⁸⁸ Leden roku 1969 však poznamenala další dramatická událost, jejímž důsledkem byly další změny v ČST. 16. ledna 1969 se upálil u Národního muzea student Jan Palach, aby vyburcoval československou společnost k odporu vůči nastupující normalizaci. Dle Cysařové reagovala ČST 22. ledna 1969 na tuto událost odvysíláním pořadu Štafeta televizních publicistů, ve kterém tváře známé z televizní obrazovky komentovali současnou společenskou situaci poznamenanou tragickým činem Jana Palacha.⁸⁹ Krátce po odvysílání tohoto pořadu proběhla v ČST první vlna personálních opatření. *„V pátek 24. ledna 1969 k tomu vydala už Černíkova vláda opatření, ve kterém byli jmenováni noví náměstci Ústředního ředitele ČST: J. Kašpar z aparátu strany jako náměstek pro redakce publicistiky a našich Televizních novin a Přemysl Kočí, pěvec Národního divadla, pro otázky programu. V dokumentu se mimo jiné uvádí: „Dosavadní programový náměstek Z. Noháč nastoupí po ustavení nového vedení dovolenou. Okamžitě se nařizuje, že na obrazovce nebude vystupovat Vl. Škutina, který z televize odejde. Karel Kyncl a Ladislav Daneš budou umístěni v zahraničí, dále odejdou Miroslav Toninger, Lavička a Dagmar Dvořáčková, Moučková nastoupí na jednoměsíční dovolenou, poté bude*

⁸⁶ *Rok šedesátý osmý*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969, s. 332 (Autor neznámý).

⁸⁷ CYSAROVÁ, 1998, s. 24.

⁸⁸ CYSAROVÁ, 1998, s. 25.

⁸⁹ CYSAROVÁ, 1998, s. 28.

uvažováno její další zařazení. Budou individuálně vyhodnoceny politické postoje dalších publicistů a podle potřeby budou učiněna další opatření. Bude ihned rozvázán pracovní poměr s V. Toskem a K. Winterem.“⁹⁰ Po těchto personálních opatření již bylo patrné, že KSČ hodlá budovat direktivní ideologickou mediální politiku založenou na dosazování prověřených kádrů a již plně zavrhl principy reformního přístupu. Nicméně ani po těchto personálních změnách stále nepolevoval politický nátlak KSČ na konsolidaci poměrů v ČST. Cysařová uvádí, že záminkou pro další stranické zásahy do vysílání ČST byly události z 28. a 29. března 1969, kdy vítězství československého hokejového mužstva na Mistrovství světa v ledním hokeji ve Stockholmu nad mužstvem SSSR vyvolalo mohutné veřejné oslavy, které vyústily v otevřené protesty proti sovětské okupaci ČSSR. Jako reakci na tyto události vydal Federální výbor pro tisk a informace následující nařízení: prověřit v ČST pořady, které svým obsahem odporují politice ČSSR, odstranit z vysílání názory napadající KSČ, nedopustit výpady vůči SSSR, přizpůsobit umělecké pořady požadavku konsolidace.⁹¹ Během březnových protestů proti okupaci ČSSR v rámci hokejových oslav došlo v Praze k útoku na kancelář sovětského Aeroflotu, kterému demonstranti rozbili dlažebními kostkami výlohu. Tento incident Sověty značně pobouřil a zavedl záminku konzervativních sil v KSČ svolat plenární zasedání ÚV KSČ, na kterém byl odvolán Alexander Dubček, kterého ve funkci Prvního tajemníka ÚV KSČ nahradil Gustáv Husák. „*Euforie stoupá a připravené dlažební kostky před výkladem Aeroflotu létají. Během chvíle je výkladní skříň rozbita. [...] Dohody jsou skončeny a 17. dubna žádá na zasedání ÚV KSČ Alexander Dubček o uvolnění z funkce a přidává svou sebekritiku. Prvním tajemníkem je zvolen Husák 156 hlasy ze 178 možných. Normalizace začíná.*“⁹² Gustáv Husák po svém nástupu do funkce okamžitě rozpoutal druhou vlnu normalizace československé společnosti. Dle Cysařové již 12. května 1969 projednávalo předsednictvo ÚV KSČ Husákovu zprávu nazvanou – O činnosti orgánů ÚV KSČ od dubnového pléna ÚV KSČ. Husák ve zprávě uváděl, že je nutné v hromadných sdělovacích prostředcích prohloubit kádrové změny především ve vedoucích pozicích, protože stále dochází k nerespektování ustanovení předsednictva ÚV KSČ. Husák ve zprávě pravděpodobně

⁹⁰ SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epocha, 2010, s. 87. ISBN 978-80-7425-050-7.

⁹¹ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 28 -29.

⁹² NEBOJSA, B. *Normalizace, to je ono*. Tišnov: Sursum, 2001, s. 38. ISBN 80-85799-93-6.

narážel na z pohledu normalizátorů málo razantní kádrově změny v ČST, jejichž výčet poskytl ústřední ředitel ČST Josef Šmídmajer 17. března 1969 v dopise adresovanému předsedovi vlády. Stranická důvěra ve Šmídmajerovi konsolidační schopnosti byla otřesena, jakmile sekretariát ústředního ředitele ČST zaslal 16. července 1969 kabinetu předsedy vlády Rozborovou zprávu o politicko-ideovém působení ČST od listopadu 1968 a programových, organizačních, kádrových opatřeních. Ze zprávy vyplývalo, že i přes nařízení kádrových zásahů z ledna 1969 nebyl stále rozvázán pracovní poměr s progresivními pracovníky účastnících se protiokupačního vysílání ČST např. s Kamilou Moučkovou, Jiřím Kantůrkem, Jiřím Svejkovským nebo Vladimírem Škutinou a tito pracovníci byli v rámci ČST pouze přeřazeni na jinou pracovní pozici. Proto byl Josef Šmídmajer 6. srpna 1969 usnesením vlády odvolán ze své funkce, ve které ho nahradil po dobu dalších dvaceti let normalizační garnituře nakloněný Jan Zelenka.⁹³

Vzápětí po nástupu do funkce započal Jan Zelenka proces normalizace nejen v ČST, ale i ve společnosti, protože přizpůsobil programovou skladbu vysílání takovým způsobem, aby mohla být šířena husákovská normalizační ideologie. Zelenka začal plnit požadavky předsednictva ÚV KSČ týkající se otevřené podpory normalizačního procesu prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Cysařová uvádí, že již 8. srpna 1969 se Zelenka zapojil jakožto moderátor do politické publicistiky diskusním pořadem s předsedou vlády Oldřichem Černíkem. Na tento pořad následně od podzimu 1969 navazoval další politický diskusní pořad – Pět u číše vína, ve kterém se Zelenka opět objevoval v roli moderátora. Také bylo potřeba v rámci normalizace společnosti zdiskreditovat polednový vývoj roku 1968. Za tímto účelem byl uveden např. dokument Vlastenci bez masky, ideologicky analyzující události srpna 1968. 15. září 1969 byl uveden další dokument Československo – rok zkoušek, který rozvíjel ideologickou argumentaci Sovětu, ale i Husákově garnitury, považující polednový vývoj za důsledek proniknutí pravicových a oportunistických sil do stranického aparátu.⁹⁴ I přes změnu ústředního ředitele a reálných hrozeb dalších personálních čistek nepolevovala snaha mnoha zaměstnanců ČST hájit polednové liberální poměry. Několik hlasatelů projevilo nesouhlas s normalizací v období srpna 1969 před prvním výročí srpnové okupace. Dle Cysařové odmítla většina hlasatelů 21. srpna 1969 vystupovat na obrazovce (Richard Honzovič dal v souvislosti s těmito událostmi výpověď). Proto byla přijata nová

⁹³ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 30 – 36.

⁹⁴ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 38 – 39.

hlasatelka a Televizní noviny byly vysílány ze záznamu, přičemž studio hlídal po dobu vysílání ústřední ředitel Jan Zelenka s příslušníky Sboru národní bezpečnosti.

Reakcí stranických orgánů na nepřípustné poměry v ČST byla realizace dvou kontrol, které provedla Obvodní kontrolní a revizní komise KSČ (dále jen OKRK KSČ).

První kontrola proběhla ve dnech 10. až 30. června 1969 se zaměřením na prověření stranické práce v ČST. Druhá, důslednější kontrola, byla OKRK KSČ provedena v průběhu srpna 1969. Výsledkem těchto kontrol bylo konstatování, že protistranické názory v ČST jsou výsledkem pravicového působení předsednictva Okresního výboru KSČ Prahu 1.⁹⁵ Pro dosažení plné konsolidace poměrů v ČST bylo nevyhnutelné, aby se dostal opět pod plnou stranickou kontrolu Celozávodní výbor KSČ v ČST, který dle výsledků kontrol OKRK KSČ neprováděl stranickou práci v souladu s aktuální politikou KSČ. Cysařová uvádí, že v průběhu září zaslala jednotka Lidových milicí ČST několik dopisů Celozávodnímu výboru KSČ v ČST, ve kterých milicionáři tomuto výboru vyjadřovali nedůvěru. 20. října 1969 zřejmě pod tlakem těchto událostí a příslušných orgánů KSČ rezignovala na svoji funkci předsedkyně tohoto výboru Jarmila Roháčová, pod jejímž vedením se výbor aktivně snažil od počátku normalizace bojovat proti konsolidaci poměrů v ČST. Rezignace Roháčové měla za následek personální čistky uvnitř Celozávodního výboru KSČ v ČST, při nichž bylo upraveno složení členů i v jednotlivých základních organizacích KSČ v ČST. Základní organizace KSČ, pod niž spadala redakce Televizních novin, již 21. listopadu 1969 vyjádřila plnou podporu předsednictvu ÚV KSČ a distancovala se od předchozí činnosti. Poslední, snad možno říci i zoufalou snahou zvrátit návrat ČST pod přímý vliv KSČ byl protest Revolučního odborového hnutí ČST z prosince 1969, proti rozvázání pracovního poměru s několika redaktory, mezi nimiž byla např. Kamila Moučková nebo Jiří Kantůrek. K tomuto protestu závodního výboru Revolučního odborového hnutí však konsolidovaný Celozávodní výbor KSČ v ČST zaujal zamítavé stanovisko.⁹⁶

Na počátku roku 1970 byla již situace uvnitř ČST díky opatřením realizovaných po příchodu nového ústředního ředitele Jana Zelenky do konce roku 1969 ze stranického pohledu stabilnější a špěla ke kýženému závěru komplexní konsolidace. Především opětovně nabytá kontrola ÚV KSČ nad činností celozávodního výboru a jednotlivých základních organizací KSČ a následně realizovaná personální opatření

⁹⁵ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 40 – 41.

⁹⁶ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 41 – 43.

zaručovala nejvyššímu stranickému vedení určitou míru jistoty, že v ČST již nebude docházet k výraznějším odchylkám od nové normalizační politické linie KSČ.

I přes tato opatření požadovalo předsednictvo ÚV KSČ definitivní vymýcení nezdravých oportunistických sil z ČST jako celku. Tento požadavek se netýkal pouze hromadných sdělovacích prostředků, ale i jiných organizací. KSČ potřebovala odstranit ze svých vlastních struktur, dle tehdejší stranické ideologické optiky, latentní oportunisty, kteří nadále skrytě vyznávají polednovou politiku. Cysařová uvádí, že za účelem čistek v KSČ i stranických organizacích byla zahájena po zasedání ÚV KSČ 28. až 30. dubna 1970 výměna legitimací KSČ. V rámci procesu výměny stranických legitimací proběhly v ČST krátce po schválení tohoto opatření ze zasedání ÚV KSČ tzv. prověrky členů strany v televizním studia Praha.⁹⁷ O průběhu těchto prověrek v ČST a jejich předběžných výsledcích jednala Ideologická komise ÚV KSČ 17. června 1970 a ve zprávě z této schůze – Zpráva o plnění Realizační směrnice a další úkoly ideologické činnosti strany, jsou mimo jiné uvedeny tyto údaje. „*Koncepci konsolidace vidí vedení televize jednak v odbourávání negativních vlivů let 1968 a 1969, kádrově doplnit redakce, dát lidem perspektivu a podchytit je pro realizace záměrů nového vedení strany. K tomuto cíli má přispět i očista stranické organizace, která v současné době v televizi probíhá. (dosud prošlo pohovory cca 50% členů KSČ, z toho bylo 54% doporučeno vyměnit legitimaci a 46% zbaveno členství v KSČ.)*“⁹⁸ Dle Cysařové byly definitivní výsledky prověrek známy až 7. prosince 1970, kdy ústřední ředitel Jan Zelenka zaslal sekretariátu ÚV KSČ dokument – Závěrečná zpráva řídicí komise o průběhu a výsledcích pohovorů k výměně stranických legitimací v Československé televizi. Ze závěrečné zprávy vyplývá, že komise celkově prověřila 242 členů KSČ, z toho 151 z nich bylo zrušeno členství v KSČ a 74 členů bylo z KSČ vyloučeno. Znamená to tedy, že po prověrkách bylo ve stranických organizacích KSČ v ČST o 51,6% méně členů, než v roce 1968.⁹⁹ Jakmile byly ze stranických organizací v ČST, ale i z organizace jako takové odseparováni díky prověrkám zbylí, progresivně smýšlející zaměstnanci, bylo potřeba vytvořit takový kádrový systém, který by v budoucnu zabráňoval případné

⁹⁷ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 45.

⁹⁸ OTÁHAL, M., NOSKOVÁ, A., BOLOMSKÝ, K. *Svědectví o duchovním útlaku 1969 - 1970*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, s. 101. ISBN 80-85800-14-4.

⁹⁹ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 45 – 46.

infiltraci oportunistických a antisocialistických sil zpět do ČST a závodních stranických organizací.

Dle Cysařové na tuto potřebu reagoval 5. listopadu 1970 Celozávodní výbor KSČ v ČST, který na základě schválené nomenklatury z 12. ledna 1970 přijal tzv. zásady kádrové práce stranických orgánů.¹⁰⁰ Tímto opatřením byla poskytnuta KSČ pouze další možnost, jak aktivně zasahovat do vysílání ČST. Nově schválený systém nomenklatury byl založen na principu dosazování kádrů, jejichž politickou spolehlivost prověřovala pouze KSČ, čímž došlo k situaci, že o všech personálních otázkách v ČST rozhodovaly od listopadu 1970 pouze příslušné stranické orgány nebo orgány KSČ uvnitř ČST. V rámci dokončení konsolidace bylo nutné reorganizovat z pohledu stranického aparátu klíčová redakce jako např. redakce publicistiky a dokumentaristiky, které svoji tvorbou nejvíce ideologicky působily na diváky. „*Radikálním opatřením vedení ČST bylo zrušení redakce Zvědavé kamery z Vysílání pro děti a mládež a rozpuštění Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky k 30. dubnu 1970. K prvnímu červenci téhož roku byla ustavena nová redakce a dokumentaristé a publicisté měli možnost žádat o přijetí, pokud předloží nové, žádoucí náměty.*“¹⁰¹ Nabídka návratu určená původnímu složení redakce byla spíše formální. Progresivní osobnosti polednového a protiokupačního vysílání ČST byly novou normalizační politikou oceňovány značkou oportunistů, takže objektivnost hodnotitelů jejich případných návrhů by byla zcela jistě tímto stranickým stigmatem ovlivněna. Lze konstatovat, že v závěru roku 1970 bylo z velké části dosaženo konsolidace poměrů uvnitř ČST. Především návrat vlivu orgánu ÚV KSČ nad stranické organizace v ČST a následné prověrky zajistili stranou požadovanou komplexní konsolidaci. Schválení nové kádrové politiky v součinnosti se stranickou nomenklaturou byl pomyslným posledním hřebíčkem do rakve suverenity, kterou ČST získala v průběhu roku 1968. Dokladem kladného vidění změn v ČST předsednictvem ÚV KSČ mohou být tato vyjádření Gustáva Husáka z druhé poloviny roku 1970. „*V červnu 1970 na zasedání ÚV KSČ Gustáv Husák ocenil sdělovací prostředky: Zkušenosti z let 1968 – 1969 byly pro nás tvrdou školou o tom, že na hromadné sdělovací prostředky se nelze dívat jen jako na nástroj pouhé propagandy, nýbrž že jsou mimořádně významným politicko - mocenských nástrojem.*“

¹⁰⁰ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 44.

¹⁰¹ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 48.

*A na prosincovém zasedání téhož roku prohlásil: K významnému úspěchu naší práce patří zásadní změna politicko - ideového zaměření obsahu novin a časopisů, rozhlasu a televize. Podařilo se nám tyto nástroje vytrhnout z rukou pravice, dát je do služeb naší politiky.*¹⁰² V závěru roku 1970 byl na plenárním zasedání ÚV KSČ schválen dokument Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. Jednalo se o vysvětlení událostí roku 1968 prizmatem normalizační politické garnitury. Tímto dokumentem se KSČ distancovala od polednového reformního vývoje jara roku 1968 a oficiálně nastavila normalizační politický kurz.

3.1 Normalizace v ČST- období letargie (1971 – 1975)

Počátek 70. let se nesl ve stále pokračující snaze skupiny kolem Gustáva Husáka upevnit ještě více svoji moc a nedopustit tak uvnitř KSČ nebo jejích organizací vznik progresivních frakcí, které by ohrozily již plně konsolidovanou situaci v ČSSR. Budování této doktríny bylo uplatňováno i v již konsolidované ČST, o jejíž činnosti rozhodovalo pouze předsednictvo nebo oddělení ÚV KSČ, pod jejichž působnost patřily hromadné sdělovací prostředky. Pohled, kterým na počátku 70. let nahlížela KSČ na hromadné sdělovací prostředky, výmluvně ilustruje následující citace pocházející z projevu Gustáva Husáka na XIV. sjezdu KSČ, který se konal v roce 1971. *„Zkušenosti minulých let nám potvrdily, jak významným ideovým a mocenským nástrojem jsou rozhlas, televize, tisk, film – jak jsme si už zvykli říkat – masové sdělovací a propagační prostředky. Jedním z prvních úkolů po dubnovém plénu ústředního výboru v roce 1969 bylo obnovit vedoucí úlohu strany v této oblasti. Tyto mocné zbraně bylo třeba vyrvat z rukou rozvrtných skupin a dát je do služeb pracujícího lidu a společnosti. Od té doby tisk, rozhlas a televize stále výrazněji přispívaly ke konsolidaci naší společnosti, k odhalení a porážce oportunistických sil. Dnes jsou tyto prostředky opět oporou strany a socialistického státu. Tato mocná zbraň je znovu v rukou pracujícího lidu.*¹⁰³ Jak jsem již uvedl v kapitole 3., pro celkovou kontrolu KSČ nad činností ČST bylo

¹⁰² CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 51.

¹⁰³ *Sborník vybraných dokumentů orgánů KSČ k ideologické a ideově výchovné práci*. Praha: Svoboda, 1979, s. 11 – 12. (Autor neznámý).

zapotřebí získat majoritní právo rozhodovat o personálních otázkách, neboli v dobové terminologii rozhodovat o dosazování politicky spolehlivých kádrů. Nicméně bylo také potřeba po prověrkách členů KSČ působících ve stranických organizacích v ČST, které z nich odstranily oportunistické síly zabraňující konsolidaci, získat přehled o všech zaměstnancích ČST Praha. Cysařová uvádí, že na základě usnesení předsednictva ÚV KSČ z 6. listopadu 1970 a vládního usnesení č. 75/1971 o kádrové a personální práci byl v průběhu května 1971 vytvořen Kádrový a personální odbor ČST Praha. Pod vedením tohoto odboru provedly stranické organizace KSČ v ČST kádrové hodnocení u 1200 zaměstnanců ČST Praha a výsledek jednotlivce byl vždy vkládán do nomenklaturního hodnocení každého zaměstnance. Kádrová politika byla z obav ÚV KSČ o infiltraci oportunistických sil nastavena takovým způsobem, že bez posudku závodního stranického orgánu KSČ nebylo možné přijmout do ČST zaměstnance ani v rámci pracovního úvazku na dobu určitou. Snaha ÚV KSČ absolutně eliminovat oportunismus uvnitř ČST vyústila v červenci roku 1972 v zahrnutí klíčových pracovních pozic v ČST do tzv. kádrového pořádku ÚV KSČ. Mezi tyto klíčové pracovní pozice patřily: ústřední ředitel, náměstek ústředního ředitele, ředitelé jednotlivých studií, ředitel kádrového útvaru, šéfredaktor a zástupce šéfredaktora. Od července 1972 o umístování kádrů do těchto funkcí rozhodoval v rámci nomenklatury pouze ÚV KSČ. Kádrovému hodnocení podléhali i externí spolupracovníci ČST, což dokazuje písemný příkaz náměstkyně ústředního ředitele ČST Mileny Balášové, který prikazoval šéfredaktorům, aby u externích spolupracovníků ČST také prověřovali kádrové předpoklady.¹⁰⁴ ÚV KSČ však nadále nepolevoval ve snaze personálně ovládat hromadné sdělovací prostředky a stále zefektivňoval systém nomenklatury. Proto 14. ledna 1972 schválilo předsednictvo ÚV KSČ tzv. Zásady pro výběr a výchovu kádrů ve sdělovacích prostředcích, které nařizovalo všem sdělovacím prostředkům obsazovat klíčové pozice především členy KSČ. Tento vnitrostranický dokument ÚV KSČ se mi podařilo pro účely bakalářské práce zajistit, proto mohu uvést následující citaci. „*Místa redaktorů v politických redakcích Čs. televize/ tzn. v ústřední redakci televizních novin obsadit komunisty, kteří prošli nezbytnou politickou nebo novinářskou praxí a mají odpovídající vzdělání. Dále zabezpečit, aby ve funkcích redaktorů, programových a tvůrčích pracovníků v ostatních redakcích a programových útvech Čs. rozhlasu, Čs.*

¹⁰⁴ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 52 – 53.

televize a ČTK byly minimálně polovina komunistů, přičemž ve vedoucích funkcích zpravidla pouze komunisté.“¹⁰⁵ Jak uvádí Cysařová, v roce 1972 bylo dosazeno v rámci nomenklatury do vedení ČST několik kádrově prověřených pracovníků, mezi nimiž byla i nová náměstkyně ústředního ředitele ČST Milena Balášová. Záměr předsednictva ÚV KSČ o zaplnění hromadných sdělovacích prostředků stranickými kádry dle citovaného dokumentu, byl v ČST realizován postupně a nikoliv v takové míře, jak předsednictvo ÚV KSČ v lednu 1972 předpokládalo. V dokumentu – Zpráva o plnění usnesení PÚV KSČ, vztahující se k výběru a výchově kádrů uváděl v roce 1978 ústřední ředitel ČST Praha Jan Zelenka skutečnost, že je stále v ČST malé zastoupení členů KSČ, protože dramaturgové a režiséři nejsou během vysokoškolského studia kvalitně politicky vzděláváni, takže u těchto osob převládají spíše umělecká hlediska než politická. V roce 1979 bylo zastoupení členů KSČ ve funkcích v rámci tzv. kádrového pořádku ÚV KSČ v ČST procentuálně vyjádřeno na 58,55% oproti stavu z roku 1972, kdy bylo zastoupení vyčísleno pouze na 32,8%.¹⁰⁶

Jestliže ÚV KSČ považoval hromadné sdělovací prostředky za nejdůležitější ideologický nástroj, televizní vysílání ČST v tomto ohledu představovalo klíčový infomační kanál, prostřednictvím kterého mohla KSČ agitačně působit na diváky, protože byla do vysílání soustavně začleňována propagandistická manipulace a oficiální ideologie. Proto bylo zapotřebí vytvořit v rámci ČST odbor, který se bude zabývat výzkumem sledovanosti televizního vysílání ČST, dle kterého bude možné operativně začleňovat ideologickou složku do vysílání, aby ČST ještě efektivněji zastávala roli ideového vychovatele, který bude stále konsolidovat poměry ve společnosti v rámci procesu normalizace. Cysařová uvádí, že za účelem výzkumu byl zřízen na počátku 70. let Studijní odbor československé televize, který prováděl denní průzkum sledovanosti vysílání ČST. Výsledky průzkumu za rok 1972 byly uvedeny ve zprávě nazvané *Televize a divák*. Z údajů vyplývá, že v roce 1972 sledovalo v každém měsíci uměleckou tvorbu přibližně 62% diváků, zábavné pořady sledovalo přibližně 57% diváků, zpravodajství sledovalo přibližně 31% diváků, sportovní pořady sledovalo přibližně 36% diváků a politické projevy přibližně 9,6% diváků. Největší pokles

¹⁰⁵ *Zásady pro výběr a výchovu kádrů ve sdělovacích prostředcích*. Redakce vnitrostranického zpravodajství ÚV KSČ, 1972, s. 3. (Autor neznámý).

¹⁰⁶ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 56.

sledovanosti zaznamenalo zpravodajství, protože ještě na počátku roku 1969 ho sledovalo dle odhadů přibližně 73% diváků.

Jedním z důkazů, že prvotním cílem vysílání ČST bylo ideologické působení na diváky, je dopis ústředního ředitele ČST Jana Zelenky z roku 1971 reagující na zřejmě kritickou analýzu vysílání vypracovanou Českým úřadem pro tisk a informace, která bohužel nebyla nalezena. Do Zelenkova dopisu adresovanému ÚV KSČ byly včleněny informace, které zpracovala Marie Kocíková z pozice vedoucí Hlavní redakce politicko – dokumentárního vysílání. Kocíková do dopisu uvedla výčet pořadů, které svým obsahem navazovaly na plenární zasedání ÚV KSČ ze závěru roku 1970. Mezi tyto pořady patřil: cyklus Jana Zelenky – Dnes rozhodujeme o zítřku, pořad Dobré úcty – pojednávající o působení pravice během roku 1968 a věnující se Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, dokument Na krycí adrese – věnující se spoluprací antisocialistických sil se zahraničními tajnými službami během roku 1968, dokument Jubileum – pojednávající o významu února 1948, pořad Na pomoc politickému vzdělávání nebo pořad Klement Gottwald.¹⁰⁷ V rámci ideologie ve vysílání ČST se mi podařilo zajistit dobový pramen tzv. Ideově tematický plán ČST na rok 1977/1978, který byl uložen v Archivním a programovém fondu České televize. Bohužel se pracovníkům Archivního a programového fondu nepodařilo dohledat další Ideově tematické plány pojednávající o obsahu vysílání z jiných let, proto budu citovat z tohoto vydání, které přesto stále svým obsahem nevybočuje z rámce zkoumané problematiky. V tomto Ideově tematického plánu je v části věnující se vysílacímu plánu Ústřední redakce politického zpravodajství a publicistiky (dále jen ÚR PZP) formulovaná premisa, že činnost redakce bude vycházet především z potřeb politické linie KSČ. „Dále zvýšit obsahovou a profesionální kvalitu zpravodajských pořadů, ještě důsledněji spojovat jejich obsah s potřebami politiky strany a vlády, s událostmi v ČSSR i ve světě a zvýšit jejich obsahovou cílevědomost a aktuálnost. [...] Hlavní metodou práce ÚR PZP Praha bude popularizace pozitivních příkladů. Ostří kritiky vést důsledně ze stranických pozic proti těm, jejichž stanoviska a činy jsou v příkrém rozporu s usnesením XV. sjezdu KSČ.“¹⁰⁸ Lze předpokládat, že ÚR PZP, která mimo jiného

¹⁰⁷ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 61 – 62.

¹⁰⁸ Ideově tematický plán ČST na rok 1977/1978. Praha: Tiskové a informační oddělení ČST, 1976, s. 14. (Autor neznámý).

vytvářela Televizní noviny, měla na počátku 70. let podobné úkoly jako ty, které ji byly stanoveny v druhé polovině 70. let v tomto Ideově tematickém plánu.

Bohužel tuto hypotézu nemohu ověřit, protože jsem nemohl studovat další, prozatím nedostupná vydání Ideově tematických plánů z předchozích let. Přesto není pochyb, že úkolem zpravodajství a publicistiky ve vysílání ČST bylo ideologické působení se zaměřením na manipulaci s veřejným míněním. Ve zprávě z 29. prosince 1972, kterou zpracovalo vedení ČST pro sekretariát ÚV KSČ je mimo jiné uvedeno: „*V průběhu uplynulých tří let se v praxi vžil systém přímého stranického řízení televizního politického zpravodajství a publicistiky.*“¹⁰⁹ Cysařová uvádí, že další redakcí ČST, která se zabývala tvorbou pořadů, ovlivňujících veřejné mínění za pomoci propagandy byla Hlavní redakce propagandy a dokumentaristiky, která vznikla v závěru roku 1972. Tato redakce spolupracovala např. s ministerstvem zahraničních věcí ČSSR a od roku 1975 také s ministerstvem vnitra ČSSR. Hlavní redakce propagandy a dokumentaristiky především s Ministerstvem vnitra ČSSR spolupracovala na tvorbě propagandistických dokumentů. Několik dokumentů bylo zařazeno do programu ČST v průběhu roku 1976 po odvysílání diskreditačního dokumentů Skandál v Římě. Tento propagandistický dokument měl přesvědčit diváky, že bývalý ústřední ředitel ČST Jiří Pelikán, který vydával v Itálii exilový časopis Listy, spolupracuje na přípravě časopisu s rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa. Relevanci tohoto tvrzení měl podpořit kapitán Pavel Minařík, který ve Svobodné Evropě několik let působil jako agent Státní bezpečnosti. V tomto dokumentu pro účely propagandy Minařík lživě tvrdil, že obsah časopisu Listy nechává Pelikán schvalovat Svobodnou Evropou, proto je časopis de facto tajným tiskovým orgánem této rozhlasové stanice. Další propagandistické dokumenty zařazené do vysílání ČST v tomto období měly zdiskreditovat např. bývalého předsedu Svazu československých spisovatelů Eduarda Goldstückera, který tuto funkci zastával v průběhu roku 1968 nebo redaktora rozhlasové stanice Svobodná Evropa Milana Schulze. Tyto dokumenty byly tzv. anonymní, protože neobsahovaly závěrečné titulky, nýbrž jen oznámení - Vyrobita ČST 1976¹¹⁰

¹⁰⁹ CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 62.

¹¹⁰ CYSAŘOVÁ, 1998, s. 61 – 65.

Počátek 70. let, ale i ostatně celé toto desetiletí lze charakterizovat z pohledu vývoje ČST jako období upevňování moci Husákovi politické garnitury a snahy o absolutní konsolidaci společnosti ve jménu normalizace. Především v první polovině 70. let se předsednictvo ÚV KSČ snažilo všemi prostředky ovládnout ČST, aby prostřednictvím televizního vysílání mohlo docházet k soustavné manipulaci s veřejným míněním. Nízké hodnoty sledovanosti zpravodajství a politické publicistiky jasně ukazují, že ve skutečnosti ke konsolidaci společnosti nedošlo. Většina občanů pouze upadla do letargie projevující se nezájmem o společenské dění, včetně hlubokého nezájmu o politiku. Husákova normalizace často nutila občany zpronevěřovat se svému osobním přesvědčení, což vedlo k celkové devastaci morálního profilu společnosti, se kterým se bohužel setkáváme i 25 let po pádu totalitního režimu.

3.2 Normalizace v ČST- nadále ve službách KSČ (1985 – 1989)

Poslední dekáda vlády KSČ a jejího uplatňování vedoucí úlohy ve společnosti je typická mírným uvolněním normalizačního sevření. Přesto i nadále prakticky do zhroucení totality v ČSSR zaujímal KSČ k hromadným sdělovacím prostředkům stejný přístup, jako na počátku normalizace. V této souvislosti je zajímavá následující citace z projevu šéfredaktora ústřední redakce Televizních novin ČST Praha Dušana Macháčka na celostátní konferenci Československého svazu novinářů. Tato citace ilustruje přístup, který na počátku 80. let zaujímal ČST k otázce zahraničního zpravodajství. „Často totiž operujeme pojmem kontrapropaganda jako prioritní metodu v zahraničně – politickém zpravodajství. Myslím, že na prvním místě musíme používat pojmu ofenzivní propaganda. To znamená ne až reagovat na tvrzení západní propagandy, ale přicházet se zprávami, informacemi dříve, operativněji a hlavně naše čtenáře, posluchače, diváky informovat o SKUTEČNÉM ŽIVOTĚ a událostech u nás a v dalších socialistických zemích a tak vytvářet v myšlení našich lidí hráz proti působení nepřátelské buržoasní propagandy.“¹¹¹ Rok 1985 byl však zlomovým okamžikem ve vývoji SSSR a všech států východního bloku. V tomto roce byl zvolen do funkce

¹¹¹ ČESKOSLOVENSKÝ SVAZ NOVINÁŘŮ. Účinnost politického zpravodajství a aktuální publicistiky. Praha: Novinář, 1982, s. 66 – 67.

prvního tajemníka ÚV KSSS progresivně smýšlející Michail Sergejevič Gorbačov. Gorbačov chtěl v SSSR a následně v celém východním bloku realizovat reformy, které se v určitých směrech nápadně podobaly reformám, které byly realizovány během roku 1968 nebo, které měly být v budoucnu realizovány progresivním křídlem KSČ v ČSSR. Gorbačov se snažil v celém východním bloku prosadit tzv. politiku glasnosti a soubor ekonomických reforem perestrojka. Především glasnost měla zajistit liberalizaci společenských poměrů, což mimo jiné znamenalo radikální změnu přístupu jednotlivých států východního bloku k hromadným sdělovacím prostředkům. Jakým způsobem reagovala na Glasnost ČST plně ilustruje následující uvedená citace. „*Vedení televize se ani náznakem nepokusilo vymknout ze železných kloubů vedení KSČ a oddaně mu sloužilo.*“¹¹²

Cysařová uvádí, že i když se ČST oficiálně přihlásila k novému reformnímu směru ÚV KSSS, tedy i ke glasnosti, bylo to spíše politické gesto, protože vedení ČST v čele s ústředním ředitelem Janem Zelenkou nadále přizpůsobovalo televizní vysílání i samotný organizační chod ČST pouze požadavkům a potřebám KSČ. Nadále byla v ČST uplatňována kádrová politika v duchu tzv. kádrového pořádku ÚV KSČ, kdy byli na klíčová místa v rámci systému nomenklatury dosazováni pouze aparátem ÚV KSČ prověřeni příslušníci stranické základny KSČ. Ve zprávě z konce roku 1987 adresované sekretariátu ÚV KSČ uvedl Jan Zelenka, že v ČST je ke konci roku 1987 z celkového počtu 5737 zaměstnanců členy KSČ přibližně 16,6% pracovníků. V programových útvech působí 30,4% členů KSČ, v technický útvech 9,8% členů KSČ a v ostatních útvech 43,1% členů KSČ. Předsednictvo ÚV KSČ reagovalo v roce 1987 na sovětskou glasnost přijetím tzv. Leninských zásad otevřené informovanosti veřejnosti tiskem, rozhlasem a televizí. Principem zásad bylo poskytnout veřejnosti prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků ještě více informací o činnosti KSČ. Sekretariát ÚV KSČ v červnu roku 1988 uložil hromadným sdělovacím prostředkům v souvislosti s těmito zásadami aktivně se účastnit příprav XVIII. sjezdu KSČ a ještě více informovat o činnosti KSČ.

ČST na tyto úkoly reagovalo v září 1988 zasláním zprávy určené sekretariátu ÚV KSČ, ve které je mimo jiného uvedeno, že do vysílání bude zahrnuto pravidelné zpravodajství

¹¹² CYSAŘOVÁ, J. *Československá televize 1985 - 1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, s. 8.

o jednáních KSČ, dále bude ČST vysílat cyklus Revoluční cestou přestavby nebo pořad Intersignál.

Zpravodajství bude rozšířeno informacemi o výsledcích jednání nejvyšších státních a stranických orgánů.¹¹³ Ze zatím uvedených faktů vyplývá, že poměry uvnitř ČST byly takřka totožné s poměry v 70. letech. Rozdíl lze nalézt snad jen v mírně klidnější atmosféře uvnitř ČST, kterou již takovým způsobem nesvírala všudypřítomná konsolidační hysterie ÚV KSČ z počátku normalizace, která doznívala po celá 70. léta. V 80. letech již byly v ČST stereotypně dodržovány opatření vytvořená ÚV KSČ v předchozích letech a nadále byl rozvíjena kádrová politika na základě stranické nomenklatury. Tento stereotypní režim pomohlo udržovat vedení ČST v čele s ústředním ředitelem Janem Zelenkou, který působil v ČST až do léta 1989. Přesto ÚV KSČ stále ČST považovalo za důležitý nástroj pro ideové působení na obyvatelstvo, což bohužel nezměnily ani reformní snahy prvního tajemníka ÚV KSSS. Dle Cysařové si ČST v druhé polovině 80. let pouze budovala iluzi demokratizace, protože do vysílání zařazovala pořady v duchu perestrojky. Realita byla však taková, že ČST se v tomto období nadále servilně podřizovala potřebám ÚV KSČ.¹¹⁴

I v 80. letech byla programová skladba ČST pro každý rok předem plánována a následně kompletována do podoby tzv. Ideově tematických plánů, jejichž finální verzi schvalovala Ideologická komise ÚV KSČ. Na základě Ideově tematických plánů bylo v dalším roce organizováno vysílání ČST, které bylo často analyzováno, aby stranické orgány získaly přehled o tom, zda je vysílání ČST složeno z programové skladby, kterou schválil ÚV KSČ. Cysařová uvádí, že dle hodnocení programu z prvního pololetí roku 1986 ČST ve vysílání obsáhla všechny z politického hlediska důležité události v tomto období, jakým byl např. XVII. sjezd KSČ, 65. výročí založení KSČ, XXVII. sjezd KSSS apod. Je však zajímavé sledovat, jak se tyto plány přizpůsobovaly aktuální politické situaci. Příkladem toho může být Ideově tematický plán na rok 1988/1989, který byl přizpůsoben v tomto období velice aktuální otázce celkové přestavby československé centrálně plánované ekonomiky. Za tímto účelem byly v příštím roce do vysílání ČST implementovány pořady, které měli diváci s problematikou hospodářské přestavby postupně seznamovat.

¹¹³ CYSAŘOVÁ, 1999, s. 10.

¹¹⁴ CYSAŘOVÁ, 1999, s. 12.

Tvorba Ideově tematického plánu byla vždy odvozena od směrnic, které vypracovalo vedení ČST. První verzi Ideově tematického plánu zpracovaly hlavní redakce v ČST a následně ji předložily celostátní odborné komisi, která obsah plánu zkoordinovala v rámci všech studií ČST. Zkoordinovaná verze Ideově tematického plánu byla předána Kolegiu ústředního ředitele ČST k připomínkování, na jehož základě vypracovala celostátní odborná komise druhou verzi Ideově tematického plánu, kterou předá k projednání náměstkovi ústředního ředitele ČST pro program. Hlavní redakce programu společně s tímto oddělením z Bratislavského střediska následně zpracovala komplexní podobu Ideově tematického plánu, která byla opět předložena Kolegiu ústředního ředitele ČST k projednání, který finální verzi Ideově tematického plánu předložil ke schválení ústřednímu řediteli ČST. Ústřední ředitel ČST jím schválenou verzi předkládal ideologické komisi ÚV KSČ.¹¹⁵

Uvedená fakta v této podkapitole na konkrétních případech dokazují, že i v druhé polovině 80. let, kdy se snažil Michail Sergejevič Gorbačov reformovat SSSR a celý východní blok byla reakcí normalizační garnitury pouze proklamační politická gesta. Tato politická gesta prokazující loajalitu k nové reformní politice ÚV KSSS však zásadně nezměnila přístup, jaký zaujímal ÚV KSČ k ČST od počátku normalizace. ÚV KSČ stále považoval ČST za nástroj velice účinné ideologické propagandy, což změnily až následné události roku 1989, které ČST vysvobodily ze spárů zvrhlé politiky KSČ.

¹¹⁵ CYSAŘOVÁ, 1999, s. 21 – 24.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit vývoj pražského studia ČST v období tzv. normalizace, kdy byla v kontrastu s vývojem společnosti v první polovině roku 1968 realizována mnohá opatření, která měla ČST opět navrátit pod přímý vliv KSČ. Předpokladem pro analýzu normalizačního vývoje ČST bylo poskytnout ucelený pohled na institucionální a organizační rozvoj ČST v 50. a 60. letech, zvláště pak v roce 1968, v jehož průběhu došlo k mnoha výrazným změnám. Opomenutí předchozího vývoje by patrně zabránilo objektivnímu pohledu na problematiku normalizace v ČST, protože by tyto události byly vytrženy z kontextu. Z těchto důvodů byl v této bakalářské práci přikládán patřičný důraz na vymezení událostí, které bezprostředně předcházely konsolidačnímu procesu poměrů uvnitř ČST.

Základním předpokladem pro zpracování jakéhokoliv historického tématu je studium dobových pramenů a příslušné literatury, které pomohou autorovi uchopit danou problematiku, aby mohl vytvořit analyticko-historický výstup. V souvislosti s hlavním tématem práce byl však tento předpoklad v době zpracování obtížně realizovatelný. Tato skutečnost především vychází již ze základní podstaty problematiky. Totalitní moc, jejíž hlavní ambicí bylo pro srpnu 1968 konsolidovat předchozím progresivním vývojem ideologicky pokřivené poměry uvnitř ČST, nezanechala po svých ingerencích do televizního vysílání nebo personálních složek příliš mnoho záznamů. Studium zachovaných historických pramenů by mělo být možné realizovat v archivu České televize. V současné době však Archivní a programové fondy České televize prozatím neumožňují komplexnější studium dokumentů, které se vztahují k inkriminovanému období. Důsledkem této komplikace je značně omezený prostor pro zajištění potřebných historických pramenů. Základním výstupem této bakalářské práce je snaha o nastínění institucionálního a organizačního vývoje ČST v 70. a 80. letech.

Konsolidaci poměrů uvnitř ČST v rámci normalizace, lze považovat za značně obsáhlé téma, které umožňuje svým rozsahem a případným dalším studiem tuto problematiku uchopit jiným způsobem a rozšířit tak nízké povědomí o této historické oblasti. K detailnějšímu studiu je však zapotřebí získat dobové prameny, které zatím nebyly pro širší veřejnost zpřístupněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

CYSAŘOVÁ, J. *Televize a moc 1953 – 1967*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996.

CYSAŘOVÁ, J. *Televize a totalitní moc 1969 – 1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.

CYSAŘOVÁ, J. *Československá televize 1985 - 1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999.

ČESKOSLOVENSKÝ SVAZ NOVINÁŘŮ. *Účinnost politického zpravodajství a aktuální publicistiky*. Praha: Novinář, 1982.

DRDA, A., STRACHOTA, K. *Naše normalizace*. Praha: Člověk v tísni, 2011. ISBN 978-80-87456-II-8.

HOŘENÍ, Z. *KSČ o tisku, rozhlasu a televizi (1945 – 1975)*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1976.

EMMERT, F. *Rok 1968 v Československu*. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-903-4.

KOCIAN, J et al. *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. ISBN 978-80-7285-133-1.

MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.

MALÁTKOVÁ, J et al. *Ottova encyklopedie A-Ž*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-014-5.

OTÁHAL, M., NOSKOVÁ, A., BOLOMSKÝ, K. *Svědectví o duchovním útlaku 1969 - 1970*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. ISBN 80-85800-14-4.

NEBOJSA, B. *Normalizace, to je ono*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-93-6.

SÍGL, M. *Události pravdy, zrady a nadějí (1967 – 1971)*. Třebíč: Akcent, 2009. ISBN 978-80-7268-659-9.

SVEJKOVSKÝ, J. *Čas marných nadějí*. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-7425-050-7.

TISKOVÁ SKUPINA SOVĚTSKÝCH ŽURNALISTŮ. *K událostem v Československu*. 1 vyd. Moskva, 1968.

VERNER, P. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-86723-88-4.

VANČURA, J. *Naděje a zklamání*. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0179-2.

Rok šedesátý osmý. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. (Autor neznámý).

Sborník vybraných dokumentů orgánů KSČ k ideologické a ideově výchovné práci. Praha: Svoboda, 1979. (Autor neznámý).

Ideově tematický plán ČST na rok 1977/1978. Praha: Tiskové a informační oddělení ČST, 1976. (Autor neznámý).

Zásady pro výběr a výchovu kádrů ve sdělovacích prostředcích. Redakce vnitrostranického zpravodajství ÚV KSČ, 1972. (Autor neznámý).

Seznam použitých internetových zdrojů

DĚJINY MÉDIÍ. *Zákon č. 18/1964 Sb., o Československé televizi*. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-o-cst-18-1964/>

DĚJINY MÉDIÍ. *Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatření v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků*. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-127-1968/>

KOLPORTÁŽ CZ. *Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích*. [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.kolportaz.cz/legislativa/1966-81_tz.pdf

MODERNÍ DĚJINY. *Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR*. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/protokol-o-jednani-delegace-sssr-a-cssr-tzv-moskevsky-protokol-23-26-8-1968/>

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky*. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR. *Článek ministra lesního a vodního hospodářství Josefa Smrkovského Oč dnes jde?, uveřejněný v deník Práce*. [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/121.pdf>

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Dva tisíce slov*. [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/antologie/zdejin/3/vaculik.pdf>

Seznam ostatních zdrojů

FILIPOVÁ, S. *Dvojitý život televize jako objektu i obsahu v letech 1954 – 1972*. [online]. Brno, 2007. [cit. 2014-02-25]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce: Jaromír Volek. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/64648/fss_m/MAGISTERSKA_PRACE.pdf

SEZNAM ZKRATEK

BLR	-	Bulharská lidová republika
ČSSR	-	Československá socialistická republika
ČST	-	Československá televize
ČSR	-	Československá republika
ČVRT	-	Československý výbor pro rozhlas a televizi
MLP	-	Maďarská lidová republika
NDR	-	Německá demokratická republika
PLR	-	Polská lidová republika
OKRK KSČ	-	Obvodní kontrolní a revizní komise Komunistické strany Československa
SSSR	-	Svaz sovětských socialistických republik
ÚV KSČ	-	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚV KSSS	-	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu
VTÚ	-	Vojenský technický ústav

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Otto Sotorník

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Československá televize v období normalizace

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.